తత్త్వబోధినీ గ్రంథ

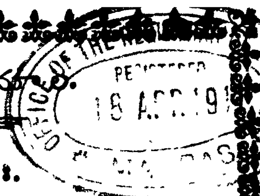
సన్ధ్యావన్దనమ్.

ఆన్ధ్రతిలకాయుతమ్.

నడదూరు వేఙ్కట రామాచార్య ప్రకటితమ్.

1911.

తత్త్వబోధినీ గ్రంథమాల.

శ్రీవిశ్వక్సేనమః.

“ అహరహస్సన్ధ్యాముపాసీత .”

సన్ధ్యావన్దనమ్.

బ్రహ్మశ్రీ యలవర్తి ఆంజనేయశాస్త్రిభిః

కృతభాష్యాన్ధ్ర తాత్పర్యబోధినీసమేతమ్

శ్రీయుత నడకుదురు వేంకటరామాచార్యేణ

సుధాపుర్యాం ప్రకటీకృతమ్.

Printed by V. Niranjana Sastri,
AT PRABODHINI PRESS,
DUGGIRALA.
1910

 వెల. 0-8-0.

పీఠిక.

శ్లో॥ యత్సర్వ స్తవనీయపాత్రమస కృద్భక్తానసై కాయతే
త్రయ్యైవాత్ర విహారహారమహదా రామాయతేగాయతే
యన్నారా స్తరసారజా స్తరచల ద్రాజన్మరాళాయతే
యత్తన్నా స్తమమేయమచ్యుతమహం సేవేభిరామంమహః

శ్లో॥ యస్సర్వాగ్ర్య మహీసురాళి భవముక్త్యర్థైక కర్మాకరోత్
యత్త్రయ్యన్తగతప్రచారసుమనాస్సర్వాగమాభారభృత్
యోవాత్రాఖిలకర్మసంచయఫల ప్రాధాన్యధాతాఽభవత్
తం సన్మార్గవిబోధకం ఋషివరంబోధాయనంభావయే.

తా॥ ఏమహర్షి వేదార్థములయందు సంచరించెడి మనస్సుగల వాఁడై సర్వాగమసంచారుఁడై బ్రాహ్మణులకు ముక్తిప్రదమగు కర్మకాండము నుద్ధరించి కర్మఫలప్రాధాన్యముగు సంధ్యావందన కర్మను గూడ రచియించిన సన్మార్గబోధకుఁడగు నాబోధాయనఋషిని నామనంబున భక్తిపూర్వకముగాఁ దలచుచుంటి,

శ్రీమదఖిలజగదుత్పత్తిస్థితి లయాధినాథ విరాడ వరముఖసంజాతాపఃఘూనఋషిప్రవర పాత్రేణ నిత్యనైమిత్తిక కామ్యకర్మాను

ష్ఠానధురంధరానంద ప్రదానేన విశ్వాకారమహర్షిపుత్రేణ త్రయ్యాగమాన్తం సంచారస్వాంతవిరాజమానేన శ్రీమద్బోధాయ నాచార్యగురువరేణాభిహిత సంధ్యావందనస్య కర్తవ్యతాకానుగత నిత్యానిత్యత్వవిచారః.

తా॥ ప్రపంచాధీశ్వరుడగు విరాట్పురుషుని పశ్చిమముఖ సంభవుడగు మహాభూనఋషి పౌత్రుడును విశ్వాకారమహర్షి పుత్రుడును కర్మనిష్ఠాగరిష్ఠులకానందప్రదుడును, వేదవేదాంగ పారంగతుడును నగు బోధాయనాచార్య గురువరునిచే జెప్పబడిన సంధ్యావందనము యొక్క కర్తవ్యాదివిధి.

తత్రాదావనేన సంధ్యావందనేనకోవా లా
భ ఇతిబ్రాహ్మణస్య.

తా॥ ఈ సంధ్యావన్దనమువలన బ్రాహ్మణులకేమి లాభమనిన.

విధ్యుక్తత్వాత్ప్రత్యహం సంధ్యావందనకర్మనైత్యమితి.
శ్రుతిః॥ అహరహస్సంధ్యా ముపాసీతేత్యభిహితత్వాత్తస్య
ఫలంతుదైవజ్ఞః॥

తా॥ సంధ్యావందనము నిత్యకర్మయని వేదమందుజెప్పబడుటచేనది బ్రాహ్మణునికి ముఖ్యమని దెలియుచున్నది. శ్రు॥ అహరహస్సంధ్యాముపాసీత॥ తా॥ ప్రతిదినము సంధ్య నుపాసనజేయదగినదని చెప్పియుండుటచేతను దీనిఫలమునుగురించి దైవజ్ఞమహర్షిగూడ నిట్లు జెప్పియుండె.

శ్లో॥ సర్వసేవ్యమిదంసర్వం మహర్షిభిరుదీరితం
కామ్యంసర్వమిదంకర్మకామస్సంకల్పజస్మృతః.

తా॥ మహర్షులచేఁ జెప్పఁబడిన కర్మకాండమంతయు సంతతిచే సేవించఁదగినదనియు, నిది కామ్యకర్మమనియు, కామము సంకల్పము వలన బుట్టునదియనియు.

శ్లో॥ మనస్సంకల్పమాత్రేణఫలేచ్ఛాజాయతే తదా
సమ్యగ్విచార్యకర్తవ్యంకర్మాత్మైపయికంసదా.

తా॥ మనమేవని సంకల్పించినను మనస్సునందు సంకల్పమాత్రమునేతనే ఫలమందిచ్ఛగలుగుచుండును. అట్టిఫలేచ్ఛను భగవంతుఁడు మనలకొసగిన యుక్తాయుక్తవిచారణకారియగు నిర్మలమయిన జ్ఞానముచే బాగుగా విచారించి ఆత్మైవయికం అనగా ఆత్మస్వరూపుడగు భగవంతుని గుర్తుల బోధించుకర్మ. అదియే సర్వసేవ్యమైనదిగాన దానినె సమరసజ్ఞానమునకై యిహపరసాధనముగు నీ సంధ్యావందనమాచరించఁదగినది.

శ్లో॥ ఫలేచ్ఛయాయుతంకర్మ నప్రశస్తంభవేత్పరం
యత్కృతంచాత్మశుద్ధ్యర్థంతన్మోక్షస్యతుసాధనం.

తా॥ ఫలేచ్ఛతోఁగూడిన కర్మ ప్రశస్తమైనదికాదు అనగా స్వర్గాదిభోగముల నపేక్షించియు ఇహమందు ధన కనక వస్తువాహనములగోరి యొనరించు తపఃకర్మాదులన్నియును యోగ్యములుఁగావని

యు, కేవలాత్మశుద్ధికొరకే యేకర్మలననుష్ఠింతురో యాకర్మలే మోక్షసాధనములనియు, మోక్షమనగా నంతరాత్మకు వ్యతిరిక్తమగుకర్మల విడుచుట దీనివలననే యోగ్యపదము నధిష్టించగలరు. ఇదియే మానవజన్మమునకు సార్థకము.

శ్లో॥ మనస్సదాచరత్యేవ జడరూపమిదం పరం
లబ్ధుంహిసుఖదుఃఖాదీన్ సాధనంచాంతరింద్రియం.

తా॥ జడరూపమగు నీమనస్సు సర్వకాలములయందును సంచరించుచుండును. ఈయంతరింద్రియమగు మనస్సు సుఖదుఃఖములను బొందుటకు నొక పెద్దసాధనము అనగా సముద్రమునందు నావ యెట్టుల సాధనమగుచున్నదో యటువలెనే భవాబ్ధియందీమనస్సు మనముతరించుటకు సాధనమైయున్నది.

శ్లో॥ తదర్థం నిర్మితం చైతత్కర్మసన్మార్గదాయికమ్
అధఃపాతభయార్తానాం మనోనిగ్రహకారణమ్.

తా॥ దుఃఖములవిడిచి సుఖములఁ బొందుటకుగాను నీసన్మార్గదాయకమగు కర్మకాండము రచియింపఁబడినది. నీచమార్గములబడి దుఃఖములబొందుదుమేమో యను భయముగలవారికి మనస్సును స్వాధీనపరుచుకొనుటకు కర్మకాండముగూడ నొక కారణముగనున్నది.

అనేన వేదవేదాంగధర్మజ్ఞా సర్వజనానందప్రదాయక మార్గదర్శనార్థమేవకృతమేతదితి స్పష్టంభవతి॥ అస్మాదేవ॥

శ్లో॥ ధర్మార్థకామయుక్తానాం కర్మైతదుదితం బుధైరితి ।
తస్మాద్ధర్మార్థకామయుక్తానా మేవాహింసతాది ధర్మ
జ్ఞాపనార్థమిదంకర్మ.

తా॥ ఇట్లుఁజెప్పుటచే వేదవేదాంగధర్మములదెలిసిన మహాఋషులుసర్వజనులకానందమొసగు మార్గములఁజూవగోరియే కర్మకాండ మనునది జెప్పియుండిరని స్పష్టమగుచున్నది. అందువలననె, శ్లో॥ ధర్మార్థకామయుక్తానాం కర్మైతదుదితంబుధైరితి॥ తా॥ ధర్మము, అర్థము, కామము, వీటితోగూడియుండువారికీకర్మఁజెప్పబడినదియని జెప్పుటచే ధర్మార్థకామయుక్తులకే యహింసాది ధర్మములదెలియజేయుటకయి నీకర్మకాండము జెప్పబడియున్నది. అనగా ధర్మమునుగోరి పుత్రమిత్రకళత్రాదులతోనుండి తత్తదుపాధి సాధనమగు ధనము నార్జించునెడ పరులనెవ్వమను హింసించగూడదని మనము దెలిసికొనుటకు హింసయనగా పరులమనస్సును ఖేదమునొందించుట; దీనినే మహాపాతకమని యందురు. ఇట్టిపాపములఁ బొందకుండుటకై మనకు సన్మార్గముల బోధించు కర్మకాండమును బోధించియుండిరి గాన నీసంధ్యావందన కర్మయందె.

శ్రు॥ సూర్యశ్చ మామన్యుశ్చ మన్యుపతయశ్చ
మన్యుకృతేభ్యః పాపేభ్యోరక్షంతామ్.

తా॥ సువతిప్రేరయతీతిసూర్యః షూఙ్ప్రేరణే. లోక చక్షువగు భగవత్స్వరూపమైన సూర్యుఁడునుకోపాధాధి దేవతయు క్రోధమునకు

కారణభూతులగు రాగద్వేషాద్యధినాథులును రాగద్వేషాదులవలన నేనార్జినపాపముల రూపుమాపి నన్ను రక్షింతురుగాక యని ప్రార్థించుటఁజూడ, శ్లో॥ అహింసానైవకోపస్య బ్రహ్మచర్యా దయోమమ లోభస్యపురతః కేమీ సత్యాఽస్తేయాపరిగ్రహాః॥ తా॥ కోపమునకు అహింస ఎక్కడ? అనగా కోపముగలవాడు హింసచేయుటకు వెరువడని భావము॥ చండికోపె, చండత క్రూరకర్మవర్త్వేనేతిచండాలః॥ అనగా హింసాదిక్రూరకర్మఁజేయువాడు చండాలుడని తాత్పర్యము. కాముని యెదుట బ్రహ్మచర్యాది నియమములెక్కడ? అనగా కామముచే బ్రహ్మచర్యాది నియమములుఁ జెడునని భావము. లోభుని యెదుట సత్యము, అస్తేయము, అపరిగ్రహము లెక్కడ? అనగా లోభగుణము గలవాడు, సత్యముగా సంచరింపవలెననియు దొంగతనముఁ జేయఁగూడదనియు, అసత్పురుషులవద్ద దానముల స్వీకరించఁగూడదనియు తన మనస్సున దలచడని తాత్పర్యము. ఇవి పాపకార్యములుగాన కామాదుల కధిదేవతలు నాచే నీపాపముల జేయించక రక్షింతురుగాక యని ప్రత్యహము ధ్యానించుట.

తస్మాత్సర్వేషాం భగవదాయత్తస్వాంతప్రచా
ర సిద్ధ్యర్థమిదం శ్రుతివిధానేన కర్తవ్యమితిసిద్ధమ్.

తా॥ అందువలన సమస్తమైనవారును భగవంతునియందాసక్తి గలిగి సత్యముగా సంచరించుటకై వేదకర్మలఁ జేయఁదగినదని స్పష్టముగాఁ దెలియుచున్నది, గాన.

శ్లో॥ అఖిలంసమవేక్ష్యేహ తచ్ఛ్రుత్యర్థావబోధకమ్
ధర్మశాస్త్రమిదంజ్ఞాత్వాకుర్యాత్తత్ఫలమశ్నుతే.

తా॥ ఈలోకమందు శ్రుత్యర్థమును బోధించు ధర్మశాస్త్రమంత యు బాగుగా తెలిసికొని అనగా నాచరింపదగు ధర్మముల బాగుగా దెలిసికొని సంధ్యావందనాది కర్మలఁజేసినచో దానిఫలమును బొందుచున్నాడు.

నిరుక్తశ్రు॥ స్థాణురయం భారహారఃకిలాభూత్
అధీత్య వేదంనవిజానాతియోర్థం
అర్థజ్ఞస్సకలంభద్రమశ్నుతేనాకమేతి
జ్ఞానవిధూతపాప్మా.

తా॥ అధ్యయనముజేసి దానియర్థమును దెలిసికొననివాడు వేదమును నొకవస్తువును మోసికొనిపోవుచుండెడి యొక మొద్దుగానుండును. వేదార్థమును దెలిసికొనినవాడు జ్ఞానముచే పాపములఁబోఁదోలి శుభములకాలవాలమగు స్వర్గమునుబొందును స్వర్గమనగా స్థానమున నివసించునపుడును, ధనమార్జించునపుడును, ఆర్జించినదానిని భుజించునపుడును సత్యమార్గమున బ్రవర్తించుటయే స్వర్గమని భావము-అటువలెనె.

శ్లో॥ వేదంవా ధర్మశాస్త్రంవా కృత్వాధ్యయనమన్వహం
తుష్యత్యర్థమజానంస్తం నార్చయేత్సర్వకర్మసు.

శ్లో॥ సంసారార్ణవమగ్నానాం నౌకేవైషా నసంశయః
త్రాణాయతాం నృణామాద్యా విశ్వకర్మా౽సృజద్విభుః

తా. సంసారసముద్రమున మునిగియున్న నరులకు నీసంధ్యావందనము నావవంటిదని నిశ్చయమనుటచే పాపమార్గముల విడచి సన్మార్గములయందు మనమ్ము సంచరింపఁజేయునని భావము. ఇట్టి సర్వదేవతా స్వరూపిణియగు గాయత్రీ మంత్రాధిష్ఠానదేవతను విరాట్పురుషుఁడగు విశ్వకర్మ మానవులు తరించుటకై సృజించినవాఁడని తెలిసికొనదగియున్నది.

శ్లో॥ తస్యామర్ఘ్యప్రదానంచ గాయత్ర్యోపాసనం తథా
సూర్యోపస్థానమేతాని కర్తవ్యాన్యతిభక్తితః.

తా. పైనచెప్పిన సంధ్యాకాలమందు అర్ఘ్యప్రదానమును గాయత్ర్యుపాసనమును సూర్యోపస్థానమును మిక్కిలి భక్తితో నీమూఁడు కర్మలు నాచరింపఁదగినవి,

శ్లో॥ యజ్జలంశుచిపూజార్థం తదర్ఘ్యమితికథ్యతే
త్ర్యష్టవర్ణాత్రిపాదీయా ఋగ్గాయత్రీత్యసౌస్మృతా.

తా. పూజకొరకు పరిశుద్ధమగు జలమర్ఘ్యమనియు, ఇరువది నాలుగక్షరములుగలిగి మూడుపాదములుగల ఋక్కు గాయత్రీమంత్రమనియు చెప్పఁబడుచున్నది. గాయత్రీ గాయంతంత్రాయత ఇతి గాయత్రీ.

తా॥ స్మరించువానిని రక్షించునది, 'గాయత్రీమన్త్రాధిష్ఠాన దేవతను ధ్యానించువారు భవపాశవిముక్తులై సత్పథమును బొందుదురని తాత్పర్యము.

శ్లో॥ సూర్యస్యాభిముఖో తిష్ఠన్ శుచిర్ధ్యానమనాకులమ్
సూర్యోపస్థానమేతద్ధి బుధైరాచరితంస్మృతమ్.

తా॥ స్నానముచే పరిశుద్ధుఁడై నిర్మలమగు మనస్సుతో అనగా భక్తితో సూర్యునకభిముఖముగానుండి పూర్వము ఋషులచే నాచరింపఁబడినట్టి ధ్యానము సూర్యోపస్థానమని జెప్పఁబడెను.

శ్లో॥ సంధ్యావందనమే తద్ధిప్రాంచంపై నిత్యకర్మణామ్
ఆదావేతద్విహీనేన బ్రాహ్మణోయాత్యధోగతిమ్.

తా॥ నిత్యకర్మలలో నీసంధ్యావందనకర్మ నాదియందాచరించ దగినది. ప్రాతఃకాలమున సంధ్యావందనమాచరించని బ్రాహ్మణుం డధోగతి పాలగును అనగా భగవద్భక్తి గలుగునట్టియు నమరసజ్ఞాన మభివృద్ధిజేయు నీసంధ్యావందనమాచరించని మనస్సు నీచకర్మల యందు బ్రవేశించుటచే దుష్కర్మవలన యధోగతిపాలగునని భావము.

శ్లో॥ యేసంధ్యాంనవిదస్త్రిహాసార్థయుక్తాంసుసేవితం
తేబ్రాహ్మణాస్త్వపాక్షేయాస్సర్వకర్మవిదూషితాః

తా॥ ఎవరు సేవించదగిన నీసంధ్యావందనమును జదివి యర్థము దెలిసికొనరో యాబ్రాహ్మణులు సర్వకర్మఫలదూరులై యపా

మించినవెనుక రెండుఘడియలన్నర మొదలు అయిదుఘడియలవర కును గౌణకాలమని పేరు. ఈకాలమున సంధ్యావందన మాచరించిన చతుర్థార్ఘ్యప్రదానమున నాకాలాతిక్రమణ దోషము హరించును. పగటియందును రాత్రియందును గౌణకాలాంతమున భోజనవిధి చెప్పబడియుండె.

ఆచమనవిధి.

శ్లో॥ బ్రాహ్మణోబ్రహ్మతీర్థేన కుర్యాదాచమనంతిధా
కాయేనసౌర వేణాపి నాచామేత్పైతృకేణతు.

తా॥ బ్రాహ్మణుడు బ్రహ్మతీర్థముచే నాచమనము చేయదగినది. ఇంక కాయతీర్థమునను, సౌరవతీర్థమును నాచమనము చేయవచ్చుగాని పితృతీర్థములో నాచమనము చేయగూడదు.

శ్లో॥ బ్రాహ్మ్యమంగుష్టమూలంతు కాయంకానిష్టికంతథా
తర్జన్యంగుష్టయోర్మధ్యే పిత్ర్యమగ్రేతుదైవతమ్.

తా॥ చేతిబొటనవ్రేలి మొదటనుండి వచ్చిన జలమును పానము జేసిన బ్రహ్మతీర్థమనియు, చిటికినవ్రేలు మొదటినుండి వచ్చిన జలము కాయతీర్థమనియు- బొటనవ్రేలునకును- తర్జనవ్రేలునకును మధ్యనుంచి విడుదుజలము పితృతీర్థమనియు వ్రేళ్లకొనలనుంచి విడుదుజలము దైవతీర్థమనియు తాత్పర్యము.

శ్లో॥ అకాలకృతసంధ్యాయాం తద్దోషహరణాయచ
చతుర్థార్ఘ్యప్రదానంతు దత్వానిర్దోషతాం వ్రజేత్.

తా॥ సంధ్యావందనమునకు ముఖ్యకాలము నతిక్రమించినచో గూడ తద్దోష పరిహారముకొరకు చతుర్థార్ఘ్యప్రదానమొనరించిన తత్ఫలము నొందగలడు అనగా నిది భోజనకాలమందే సంధ్యావందనమాచరించువారి విషయమని దెలియనగుచున్నది.

శ్లో॥ విద్వానర్ఘ్యప్రదానంతు సప్రాణాయామపూర్వకమ్
కుర్యాద్జ్ఞానంచసౌఖ్యంచ బలమత్యన్తమశ్నుతే.

తా॥ అర్థమునుగుర్తెరిగిన బ్రాహ్మణుడుప్రాణాయామపూర్వకముగా నర్ఘ్యప్రదానమాచరించినచో జ్ఞానమును మిక్కిలి బలమును సౌఖ్యమును బొందుచున్నాడు. ప్రాణాయామమునగా.

శ్లో॥ ఇడయావాయుమాపూర్య త్యజేత్పింగళయాతథా
తద్వ్యత్యయేన కర్తవ్యః ప్రాణాయామంవటుర్గృహీ.

తా॥ ఎడమవైపు నాసికారంధ్రమున వాయువును లోపలకుబీల్చి కుడిరంధ్రమున వెలుపలకు విడిచిపెట్టుటయు మరలకుడిరంధ్రమున బీల్చి యెడమరంధ్రమున విడుచుటయు నొక ప్రాణాయామమనఁజను.

శ్లో॥ ప్రాణాయామత్రయం కుర్యాత్ప్రాతఃకాలెవటుస్సదా
మధ్యాహ్నేత్రిగుణంప్రోక్తం సాయం పఞ్చగుణంతథా.

తా॥ ప్రాతఃకాలమునందు మూడుమారులును, మధ్యాహ్న కాలమునందు తొమ్మిదిమారులును, సాయంకాలమందు పదిహేనుమారులును సంధ్యావందనమాచరించునపుడు ప్రాణాయామముల నభ్యసించదగినది

శ్లో॥ ప్రాతర్మాధ్యాహ్నయోరప్సుసాయమర్ఘ్యంభువిక్షిపేత్
సాయంతూపవిశన్దద్యాత్ప్రాతఃప్రహ్వోఽభిజిద్రుజుః

తా॥ అర్ఘ్యోదకమును ప్రాతఃకాలమునందును మధ్యాహ్న కాలమునందును జలమునందుంచవలయును. సాయంకాలార్ఘ్యమును భూమిని సంసుమంచదగినది. ప్రాతఃకాలమున కొంచము వంగియును మధ్యాహ్నమున నిలచియు సాయంకాలమున గూర్చుండియు నర్ఘ్యప్రదానమాచరించవగును.

శ్లో॥ గృహీత్వార్ఘ్యంతుపాణిభ్యాంగాయత్రీంసంస్మరన్ బుధః
హృదంతంతు తదుదృత్యక్షిపేదర్ఘ్యం యథావిధిః.

తా॥ విద్వాంసుడు రెండుచేతులలో జలమును గ్రహించి గాయత్రీ మంత్రమును స్మరించుచు హృదయమునకు సమముగా జలాంజలినుంచుకొని యథావిధిగా నర్ఘ్యప్రక్షేపణ మొనర్చదగినది.

శ్లో॥ జలాశయ స్త్వభావేతు సంధ్యాకాలేతుసువ్రతః
భూమాజలేనసంప్రోక్ష్యతదర్ఘ్యం తత్రసిక్షిపేత్.

తా॥ ప్రాతర్మాధ్యాహ్న సంధ్యా సమయమందు తటాకాదులు

సమీపమున లేకుండినచో భూమిపై జలమును ప్రోక్షించి యచ్చటనే యర్ఘ్యప్రక్షేపణ మొనర్చనగును.

శ్లో॥ తర్జన్యంగుళ్యసంయోగాద్దద్యాదర్ఘ్యంగృహీవటుః
తద్యోగేరాక్షసీముద్రాతత్తోయంరుధిరంస్మృతమ్,

తా॥ గృహస్థుడును వటువును కూడ నర్ఘ్యప్రక్షేపణ మొనర్చునపుడు బొటనవ్రేలు తర్జనవ్రేలునకు దాకకుండునటుల నుంచదగినది అట్లు తర్జనవ్రేలునకు బొటనవ్రేలు దాకినచో నది రాక్షసీముద్రయనియు దీనిచే విడువబడు జలము రక్తముతో సమానమనియు జెప్పియుండె.

శ్లో॥ పద్మాసనస్థిత్వోమౌని నిమీలనయనశ్శుచిః
నాసాగ్రపీడనంకుర్యాత్సాంగుష్ఠాంగుళిభిరాదరాత్.

తా॥ పద్మాసనస్థుడై అనగా కుడిపాదము నెడమతొడమీదను నెడమపాదము కుడితొడమీదను నుంచి కూర్చుండి పరులతో మాట్లాడక నిర్మలమనస్కుడై నేత్రములమూసికొని కుడిచేతియొక్క నైదు వ్రేళ్లతో నాసాగ్రమును బట్టుకొనవలసినది.

శ్లో॥ కనిష్ఠానామికాంగుష్ఠైర్యతీనాంబ్రహ్మచారిణామ్
నాసాగ్రపీడనంహ్యేషా ముద్రోంకారేతి సంస్మృతా.

తా॥ చిటికెనవ్రేలు దానిదరివ్రేలు బొటనవ్రేలు నీమూడింటితో

యతులును, బ్రహ్మచారులును నాసాగ్రమును బట్టుకొనవలయును. ఇది యే ఓంకార ముద్రయని జెప్పబడును.

శ్లో॥ గృహీపఞ్చాఙ్గుళీభిస్తు నాసాగ్రంపీడయేత్సదా
ప్రోక్తైషాప్రణవానామ ముద్రాసర్వఫలప్రదా.

తా॥ గృహస్థుడు కుడిచేతి యైదువ్రేళ్లతోను నాసాగ్రమును బట్టుకొననగు నదియే ప్రణవముద్రయనియు సర్వఫలముల నొసంగుననియు జెప్పియుండె.

శ్లో॥ ఓంకారంసర్వపాపఘ్నమాదావంతేచకర్మసు
స్మరేత్పూర్వకృతంపాపంహంత్యంతేత్తత్ఫలదం పరమ్.

తా॥ సర్వపాపముల హరించెడి ప్రణవమును సంధ్యావందనాది కర్మలయొక్క యాద్యంతములయందు స్మరించవలయును. ప్రారంభమున స్మరించిన ప్రణవము పూర్వకృతపాపముల హరించును, అంతమున స్మరించిన ప్రణవము తత్కర్మఫలముల నొసగును.

శ్లో॥ ఆచమ్యాన్తరంవిద్వాన్నిర్మలేనజలేనతు
[illegible]సఖ్యాస్తంతుధ్యాపస్తానపిసంమృజేత్.

[illegible] తరము బ్రాహ్మణుడు నిర్మలమగు జలముచే కుడిచేతి [illegible] మొదలు వ్రేళ్లకొనలవరకును రెండుహస్తముల తుడుచుకొనవలసినది,

శ్లో॥ అనామికాఙ్గుళిమధ్య పర్వాదిక్రమశోజపేత్
తర్జనీమూలపర్వాన్తం గాయత్రీం దశపర్వసు.

తా॥ అనామికవ్రేలుయొక్క మధ్యపర్వము మొదలు క్రమముగా తర్జనీవ్రేలు మొదటిపర్వమువరకు నగు పదిపర్వములయందును గాయత్రిని జపించవలసినది. పర్వములనగా వ్రేళ్లయందుండెడి ధుడ్డగీతలు, బొటనవ్రేలునకు అంగుష్టమనియు దానిదరివ్రేలునకు తర్జనీయనియు మధ్యమవ్రేలునకు మధ్యమమనియు దానిదరివ్రేలునకు అనామికమనియు చిటికిన వ్రేలునకు కనిష్టయనియు నామములు.

శ్లో॥ మధ్యమాఙ్గుళిమూలేద్వే పర్వణీమేరునామకం
తస్మాత్ప్రదక్షిణేనైవ గణయేద్దశపర్వసు.

తా॥ మధ్యమవ్రేలుయొక్క మొదటిరెండు పర్వములును మేరువునుగా భావించి యామేరువునకు ప్రదక్షిణముగా (అనగా) అనామికవ్రేలిమధ్య పర్వము, ౧. మొదటిపర్వము, ౨. కనిష్టికవ్రేలి మొదటి పర్వము, ౩. మధ్యపర్వము, ౪. చివరపర్వము, ౫. అనామికవ్రేలి చివర పర్వము, ౬. మధ్యమవ్రేలి చివరపర్వము, ౭. తర్జనవ్రేలి చివర పర్వము, ౮. దానిమధ్యపర్వము, ౯. మొదటిపర్వము, ౧౦. ఈక్రమముగా లెక్కపెట్టుకొనవలసినది.

శ్లో॥ జపమాలాంగృహీత్వావా ప్రాతర్నాభిసమంజపేత్
మధ్యాహ్నేహృదయేసాయం నాసాంతే జపలక్షణం.

తా॥ జపమాలను గ్రహించిగాని పర్వములయందుగాని గాయత్రీజపమాచరించునపుడు తనహస్తమును ప్రాతస్సంధ్యయందు నాభితో సమానముగాను మధ్యాహ్నమున హృదయతుల్యముగాను సాయంకాలమున నాసాగ్రసమముగను జపించదగినది.

శ్లో॥ సమాసీనోర్ధ్వవాతిష్ఠన్గాయత్రీం ప్రాఙ్ముఖో జపేత్
సాయంచోదఙ్ముఖో భూత్వా నాన్యథాఫలదాయినీ.

తా॥ గాయత్రీ జపమొనరించునపుడు ప్రాఙ్ముఖముగానైనను ఉత్తరముఖముగానైనను కూర్చుని లేక నిలచియుండియైనను జపమొనరించనగు మరియొకవిధముగా నొనరించిన నది ఫలదాయినిగాదని జెప్పనొప్పు.

శ్లో॥ గృహీవటుస్సదా దేవీం శతమష్టోత్తరం జపేత్
తస్యాధికసహస్రంతు వానప్రస్థో యతిర్జపేత్.

తా॥ గృహస్థుడును బ్రహ్మచారియు గాయత్రీ మంత్రమును ౧౦౮ మారులు జపియించదగినది. వానప్రస్థుడును యతియును ౧౧౦౮ మారులు జపమొనరించదగినది.

శ్లో॥ శ్రాద్ధానాధ్యాయదర్శేషు బ్రాహ్మణస్తుజపేచ్ఛుచిః
దశసంఖ్యాంతుగాయత్రీం యథావిధిరతన్ద్రితః.

తా॥ బ్రాహ్మణుడు శ్రాద్ధదినములయందును, అనాధ్యాయ దినములయందును దర్శయందును గాయత్రీ మంత్రమును పదిమారులు యథా

విధిగా స్మరించదగినది. ఈచెప్పబడిన దినములయందు కొన్ని కర్మ లధికముగా నుండుటచే పదిమాపలే చాలునని జెప్పియుండె. అతన్నిత్య యనుటవలన నన్యకర్మలవలన నలసియుండుటచే నీపదిపర్యాయము లైనను క్రమముగా జేయదగినదని భావము దోచుచుండె.

శ్లో॥ అనాచమ్యైవ యః కర్మకురుతే నిష్ఫలంహితత్
గోకర్ణాకృతిహస్తే నాఽమలకమాత్రజలంపిబేత్.

తా॥ ఆచమనముజేయక నాచరించుకర్మ నిష్ఫలముగును గాన ఆచమనము జేయునపుడు తనహస్తమును గోవుయొక్క కర్ణాకృతిగానుంచి యందు రేగుబండుమాత్రము ప్రమాణముగల జలమును పానముజేయదగును. ఇది పూర్వఋషుల యాచారము గనుకనే మన మిప్పటికిని ఉద్ధరిణెడు జలముతో నాచమనజేయుచుము. ఆ ఉద్ధరిణెడు జలము రేగుబండుమాత్రమై యుండునని తెలుసుకొనదగినది.

శ్లో॥ స్మృత్వాదౌవిశ్వకర్మాణం సానగాదీంస్తతఃపరం
చతుర్వింశతినామాని కేశవాదీనిసంస్మరేత్.

తా॥ సంధ్యావందనప్రారంభమున విశ్వకర్మను ధ్యానించి తద నంతరము సానగ, సనాతన, అహభూన, ప్రత్న, సువర్ణ అను నైదుగురు బ్రహ్మఋషుల స్మరించి కేశవాదినామముల స్మరించవలయును. అనగా నీ నామములన్నియు భగవత్సంబంధమైనవని దెలిసికొనదగినది. అందుకు, శ్రుతి॥ యోదేవానాం నామధాపకఏవ॥

తా॥ విరాట్పురుషుడగు విశ్వకర్మయొక్కడే దేవాది సర్వనామ ములధరించుచున్నవాడై ప్రకాశించుచుండెనని భావము.

శ్లో॥ కేశవాద్యైశ్చతుర్థ్యాంతై స్త్రిభిఃపీత్వాజలంశుచిః.
స్వాహాకారేణయుక్తై శ్చైతస్మృత్యాచమనమీరితమ్.

తా॥ చిత్తశుద్ధిగలిగి చతుర్థ్యంతములగు కేశవాది మూడు నామ ములతో స్వాహాకారయుక్తముగా జలపానముజేసిన స్మృత్యాచమన మనబడును.

శ్లో॥ ఆసనేన్యస్తపాదోవా స్థితఃపద్మాసనేతథా
బహిర్జానుకరోభూత్వా నాచామేత్సర్వదాబుధః.

తా॥ పీటయందు పాదములుంచుకొనియు పద్మాసనమునందుం డియు మోకాలికి వెలుపల చేతులనుంచుకొనియు నాచమనము జేయ గూడదు.

శ్లో॥ ఏవముక్తప్రకారేణ బ్రహ్మచారీ గృహీచతామ్
ధ్యాయేదతంద్రితోసంధ్యాం సర్వకాలేషునిర్మలః.

తా॥ బ్రహ్మచారులును, గృహస్థులును నీచెప్పఁబడిన విధిగా జాగరూకతతో ప్రాతస్సాయంకాలములయందెవ్వరును సంధ్యావంద నము జేయదగినది.

శ్లో॥ ఓంకారమాదిగాయత్రీం త్రిభిర్వ్యాహృతిభిస్సహ
ఉభయోస్సంధ్యయోర్జప్త్వా వేదమూలఫలంలభేత్.

తా॥ ఓంకారము ఆదియందుంచి పాదరూపములుగానుండు మూడు వ్యాహృతులతో గూడుకొనిన గాయత్రీమంత్రాధిష్ఠానదేవతను ప్రాతస్సాయం సంధ్యలయందు స్మరించినవానికి వేదమూలమగు ఫలము లభించును.

ఇతి శ్రీమద్వ్యాలవర్తి ఆంజనేయ శాస్త్రిణా కృతభాష్యాంతర్గత తాత్పర్యబోధన్యాసహ సంధ్యావందనవిధిః

శ్రీ విశ్వకర్మణేనమః

సన్ధ్యావన్దనమ్.

శ్లో॥ యస్స్మరే ద్విశ్వకర్మాణం సానగాది యుతంవిభుం
సృష్టిస్థిత్యన్తకర్తారం సబాహ్యాభ్యన్తరశ్శుచిః

ఓం కేశవాయస్వాహా ఓం నారాయణాయస్వాహా ఓం మాధవాయస్వాహా ఓం గోవిందాయనమః విష్ణవేనమః మధుసూదనాయనమః త్రివిక్రమాయనమః వామనాయనమః శ్రీధరాయనమః హృషీకేశాయనమః పద్మనాభాయనమః దామోదరాయనమః సఙ్కర్షణాయనమః వాసుదేవాయనమః ప్రద్యుమ్నాయనమః అనిరుద్ధాయనమః పురుషోత్తమాయనమః అధోక్షజాయనమః నారసింహాయనమః అచ్యుతాయనమః ఉపేన్ద్రాయనమః హరయేనమః ఓం శ్రీకృష్ణాయనమః

స్మృత్వాచమనం కృత్వా.

ఉత్తిష్ఠన్తు భూతపిశాచా ఏతే భూమిభారకా
ఏతేషా మవిరోధేన బ్రహ్మకర్మ సమారభే॥

తా॥ భూతపిశాచములు ఇష్టం ప్రాప్నువన్తీతి భూతాః పిశితమశ్నంతీతి పిశాచాః॥ అనగా ధర్మమున గట్టువడక స్వేచ్ఛగా

రుగు మాంసాశనులు సత్పురుషుల హృదయమందు ధరింప శక్యము గానిది యధర్మము. అట్టి యధర్మమును ధరించువారు భూమికి భారకు లు అనగా భూజనుల బాధించువారు వీరితో విరోధము పెట్టుకొనినచో సత్కర్మల జెఱుతురుగాన వారితో విరోధించకయె సంధ్యావన్దన కర్మ ప్రారంభించుచుంటినని భావము. అట్టివారు సంధ్యావందనకా లమందు లేచివెళ్లుదురుగాక యని ప్రార్థన.

ఉత్తిష్ఠన్త్వితి॥ భూమిభారకాః - భూమేః భారం అసుఖం కుర్వన్తీతి భూమిభారకాః భూస్థితజనబాధకా ఇత్యర్థః భూతపిశా చాః- ఇష్టం ప్రాప్నువన్తీతి భూతాః - పిశితమశ్నంతీతి పిశాచాః ఏతే షామవిరోధేన విరోధరహితేన నతుస్నేహేన బ్రహ్మకర్మ సంధ్యావన్ద నకర్మసమారంభే ప్రారభ్యతె కరోమీత్యర్థః- యేయే సత్కర్మవిఘ్న కారిణస్తే ఉత్తిష్ఠన్త్వితి - ప్రార్థనాయాంలోట్.

మూలమ్॥ ఓంభూః ఓంభువః ఓగ్ సువః ఓంమహః ఓంజనః ఓంత

పః ఓగ్ సత్యం ఓంతత్సవితుర్వరేణ్యం భర్గోదేవస్యధీమహిధి

యో యోనః ప్రచోదయాత్ ఓమాపోజ్యోతిరసోమృ

తం బ్రహ్మభూర్భువస్సువరోమ్.

తా॥ ఈమన్త్రార్థము ముందు జెప్పబడును.

మమోపాత్తదురితక్షయద్వారా శ్రీపరమేశ్వర ముద్ది

శ్య శ్రీపరమేశ్వర ప్రీత్యర్థం శ్రీవిరాడ్విశ్వేశ్వరాజ్ఞయా ప్రవర్త

ణూనస్యాద్య బ్రహ్మణః ద్వితీయప్రహరార్థే వైవస్వతమన్వన్త
రే కలియుగే ప్రథమపాదే జమ్బూద్వీపే మేరోర్దక్షిణదిగ్భాగే
శ్రీశైలస్యాగ్నేయప్రదేశే కృష్ణాకావేర్యోర్మధ్యదేశే సమస్తదే
వతా బ్రాహ్మణసన్నిధౌ అస్మిన్ వర్తమానవ్యావహారిక చా
న్ద్రమానేనసంవత్సరే * అయనే * ఋతౌ * మాసే * పక్షే *
తిథౌ * వాసరే * శుభనక్షత్రే శుభయోగ శుభకరణ ఏవంగు
ణవిశేషణ విశిష్టాయాం శుభతిథౌ శ్రీపరమేశ్వరముద్దిశ్య శ్రీప
రమేశ్వరప్రీత్యర్థం ప్రాతస్సంధ్యాముపాసిష్యే.

మూలమ్. ఆపోహిష్ఠామయోభువస్తానఊర్జేదధాతన
మహేరణాయచక్షసే యోవశ్శివతమోరస
స్తస్యభాజయతేహనః ఉశతీరివమాతరః
తస్మా అరంగమామవో యస్యక్షయాయజిన్వథ
ఆపోజనయథాచనః.

తా॥ పరమాత్మవలె సర్వమును వ్యాపించిన జలాధిష్ఠానదేవ
తనుగూర్చి ధ్యానము. సుఖముల కాలవాలమగు నో యుదకములారా!
పైరులను వృద్ధిబొందించి మాకన్నమునొసగుడు. మీరు మాకు తల్లుల
వలె మిక్కిలి రమణీయములై మాయింద్రియముల నభివృద్ధిబొందుటకు సే
వ్యమైరసములుగలవో యారసములనొసంగిన మేము సుఖింతుము. అని
భూమియందు జలమును విడువవలయును, జలములారా! మమ్ముల
సంతానయుక్తులనుగా జేయుడు,

భా॥ ఆప ఇతి॥ హే ఆపః ఆప్ఌ వ్యాప్తావితి ధాతోరపాం సర్వ
వ్యాపకత్వం యథా పరమాత్మా సర్వవ్యాపీ తద్వదిత్యర్థః. "ఆపో వా ఇ
దగ్ం సర్వం విశ్వా భూతాన్యాప ఇతి శ్రుతేశ్చ" । హి శబ్దస్త్వవధారణార్థః-
యూయమేవ- మయోభువః - సుఖప్రదాః సుఖభూమయ ఇతి వా స్థ-భ
వథ దీర్ఘత్వం ఛాందసః - తాః పూర్వోక్తా యూయం, నః, అస్మాన్ ఊర్జే అన్నా
య దధాతన స్థాపయత, అనేన పృథివ్యాః జలసంబంధేనైవ సర్వసస్య
సమృద్ధిర్వ్యజ్యతే॥ మహే. మహతే, రణాయ. రమణీయాయ, చక్షసే
ఇంద్రియజన్యజ్ఞానాయ, అనేన నతు కేవలమైహికసాధనమన్నమితి,
కింత్వింద్రియజన్యజ్ఞానకారణత్వాచ్చ తదధిగమ్యాపరంగమితి మిత్య
ర్థః॥ వః యుష్మాకం శివతమః అత్యంతసుఖకరః యో రసః రస్యతే ఆ
స్వాద్యత ఇతి రసః॥ తస్య తం రసం ద్వితీయార్థే షష్ఠీతి బోధ్యం ఇహ అస్మిన్
లోకే నః అస్మాన్ జనయథ అస్మదింద్రియపుష్టికరం రసం ప్రాప
యతేత్యర్థః। ఉశతీరివ ఉశతీః ప్రీతియుక్తాః ప్రథమార్థే ద్వితీయా విభక్తిశ్ఛాందసీ
మాతర ఇవ యథా స్తన్యరసేన మాతరః పుత్రాన్ రక్షంతి తద్వదిత్యర్థః॥ య
స్య రసస్య క్షయాయ స్థిత్యా తృతీయార్థే చతుర్థీ విభక్తిః జిన్వథ యూయము
ల్లసథ॥ తస్మై రసాయ నః యుష్మాకం అరం భృశం గమామ, గచ్ఛేమ-
అనేన భూమౌ జలం సిక్త్వా పేత్ హె ఆప ; హె సర్వలోముఖాని నః అస్మాన్
జనయథ, యథా సంతానవంతో భవిష్యామ స్తథా కురుతేత్యర్థః.

<u>మూలమ్.</u> సూర్యశ్చ మా మన్యుశ్చ మన్యుపతయశ్చ మన్యుకృతే
భ్యః పాపేభ్యో రక్షంతామ్ యద్రాత్ర్యా పాపమకార్షం

మనసావాచాహస్తాభ్యాం పద్భ్యాముదరేణశిశ్నా
రాత్రి స్తదవలుమ్పతు యత్కిఞ్చదురితం మయి
ఇదమహంమా మమృతయోనౌ సూర్యేజ్యోతిషి
జుహోమిస్వాహా.

తా॥ మనమనస్సును సత్కర్మలయందు ప్రవేశపెట్టు పరమాత్మయగు సూర్యుడును, క్రోధమును(అనగా) ఓకోపమా నాచే హింసాది కర్మల జేయించకమని భావము. క్రోధాధిపతులగు రాగద్వేషాదులు. అసత్కర్మలయందు మమ్ముల ప్రేరేపించక పాపమార్గమును దొలగించి రక్షింతురుగాక. రాత్రియందు తెలియక మనస్సుచేతను (అనగా) పరపీడనమూహించుట, మనస్సువలన గలిగెడిదోషము. వాచాదోషమనృతము నితరుల దూషించుటయును మొదలగునవి చోరత్వముచే పరధనమును స్వీకరించుట హస్తమువలన గలిగినదోషము, పితృలు మొదలగు పూజ్యులకు పాదములుదాకుట పాదకృతమగు దోషము, మధుమాంసాదుల భక్షించుట ఉదరకృతదోషము, పరస్త్రీగమనము మొదలగువాటినన్నిటిని రాత్ర్యాధిష్ఠానదేవతరా, యుంపుమాపుగాక. ఇంక నేనైన పాపములుండినచో వాటినన్నిటిని నేను నాయహంకారమును అమృతకారణస్వయంప్రకాశ జ్యోతిస్వరూపమునందు హోమముజేయుచున్నాను స్వాహా అని ప్రాతఃకాలమున జలపానము జేయునది.

భా॥ సూర్యశ్చేతి॥ సువతి ప్రేరయతి వ్యాపారేష్వితి సూర్యః

ప్వాహ్ ప్రేరణే భగవాన్సూర్యః మన్యుః క్రోధః మన్యుపతయః క్రోధ స్వామినః రాగద్వేషాదయ ఇతి వా మన్యుకృతేభ్యః మన్యునా క్రోధే న రచయితా పాపాః కృతాస్తేభ్యః మామాం రక్షంతాం ప్రార్థనాయాం లోట్ మాం పాపేభ్యః పాలయన్త్విత్యర్థః రాత్ర్యా అతీతేన రాత్రి భాగేన యత్పాప మకార్షం అకరవం మనసా పరోత్కృష్టాసహన త్వం మానసికం పాపమితి వాచా పాప మనృతం హస్తాభ్యాం చౌ ర్యేణ పరద్రవ్యాకర్షణం హస్తకృతం పాపం పద్భ్యాం పదస్పర్శనం పాదకృతం అభక్ష్యభక్షణ ముదరకృతం మధుమాంసాదికం శిశ్నా గుహ్యాంగేన పరస్త్రీగమనాదికం యద్యత్పాపం కృతం తత్సర్వం రాత్రిస్తదవలుంపతు రాత్ర్యభిమాన దేవతా అవలుంపతు హరతు కించ మయి యత్కించిద్దురితం తదిదం సర్వం మామహంభావత్వంచ అహం సూర్యే భగవతి అమృతయోనౌ జగత్కారణస్వరూపే జ్యోతిషి స్వయం ప్రకాశే జుహోమి ప్రక్షిపామి భస్మీకరోమీత్యర్థః తదభిమంత్రిత జలం స్వాహేతి పిబేత్,

మధ్యాహ్న కాలే,

మూలమ్॥ ఆపఃపునన్తుపృథివీం పృథివీపూతాపునాతుమాం
పునన్తుబ్రహ్మణస్పతిర్బ్రహ్మపూతా పునాతుమాం
యదుచ్ఛిష్టమభోజ్యంయద్వాదుశ్చరితంమమసర్వం
[illegible] మాపో సతాంచ ప్రతిగ్రహగ్ స్వాహా॥

తా॥ ఆపశ్శబ్దవాచ్యుడగు పరమాత్మ అనగా సర్వవ్యాపకుఁడగు విష్ణువు ఆపోవా ఇదగ్ సర్వమితి శ్రుతేః॥తా॥యీప్రపంచ స్వరూపమంతయు ఆపః అనగా ఉదకముల కధిష్ఠాన దేవతయగు విష్ణువని భావము. అట్టి పరమాత్మ భూమిని పరిశుద్ధి జేయుగాక భూమి పరిశుద్ధురాలై నన్ను పరిశుద్ధుని జేయుగాక యని ప్రార్థన అనగా భూమ్యధిష్ఠాన దేవత నన్ను నానాకృత్యములఁ బాల్పడనీక పవిత్రమార్గముల నుంచుగాక యని భావము. వేదపురుషుడు నన్ను పవిత్రుని జేయుగాక విరాట్పురుషునిచే పవిత్రమైన జలములు నన్ను పవిత్రునిజేయుగాక. ఉచ్ఛిష్టాన్నమును భుజించుటయు కటకాది దుష్టమగు పదార్థముల భుజించుటయు అగమ్యాగమనాదికమును అసత్పురుషుల ప్రతిగ్రహము మొదలగు పాపములఁ దెలియక నేనాచరించితినో యాపాపములను నీయుదకాధిష్ఠాన దేవతయగు పరమాత్మ నాపుమాపి నన్ను పవిత్రుని జేయుగాక స్వాహాఅని జలపానము జేయునది.

భా॥ ఆపః పునన్త్వితి॥ ఆపః వష్లోదకాని పృథివీంపునంతు అపుల్ వ్యాప్తా వితి సర్వవ్యాపకో విష్ణుః తథా॥ శ్రు॥ ఆపోవా ఇదగ్ సర్వమితి శ్రుతేశ్చ అపశ్శబ్దవాచ్యః శ్రీ మహావిష్ణు రాపస్స్వరూపణ పృథివీం పునన్త్విత్యర్థః సాపృథివీపూతామా మనుష్ఠాతారం పునాతు సౌభాగ్యకర్త్రాధికారిణం కరోత్విత్యర్థః బ్రహ్మణస్పతిర్వేద వేదో మాంపునాతు బ్రహ్మపూతా అపః మాం పునాతు పునన్తు పురుషవ్యత్య

యశ్ఛాందసః యదుచ్ఛిష్టం పరభుక్తావశిష్టం అభోజ్యం భోజనాన్నం కేశకీటమధుమాంసాదిమిశ్రితం దుశ్చరితంఅగమ్యాగమనాదికం అసతాం క్రూరకర్మిణాం ప్రతిగ్రహాదిక మజ్ఞానకృతం యద్యత్పాపం మమ తత్సర్వమపనుద్యఆపః తదధిష్టావదేతా విష్ణురితి భావః మాంపునన్తు తదభిమంత్రితజలం స్వాహేత్యా దరాగ్నౌ సుహుతమస్త్విత్యర్థః పిబేత్.

సాయంకాలే.

మూలమ్॥ అగ్నిశ్చ మామన్యుశ్చ మన్యుపతయశ్చ మన్యుకృతేభ్యః పాపేభ్యో రక్షన్తామ్। యదహ్నాపాప మకార్షం మనసా వాచాహస్తాభ్యాం। పద్భ్యాముదరేణ శిశ్నా। అహ స్తదవలుమ్పతు।యత్కించ దురితంమయి ఇదమహంమామమృతయోనౌ సత్యే జ్యోతిషిజుహోమిస్వాహా॥

తా॥ హృదంతరాళమున నగ్నిరూపముతో నుండు పరమాత్మ నన్ను రక్షించుగాక అగ్నియనగా భుజించు పదార్థముల జీర్ణింపఁజేసి యింద్రియములకు పుష్టిచేయుసంగునది. దీనివలననే సర్వప్రాణులు జీవించుటకు కారణమగుచున్నది. శ్రు॥ ప్రజాపతిశ్చరతిగర్భే అన్తః

తా॥ భగవంతుడు గర్భములో సంచరించుచుండెనని యుం జెప్పి

యుండెడి యగ్నియని భావము. మిగిలిన మంత్రార్థము సూర్య
శ్చయను మంత్రమువలన దెలియుచున్నది.

భా॥ అగ్నిరితి ॥ అగతికుటిలం ఊర్ధ్వంవా గచ్ఛతీత్యగ్నిః
అగకుటిలాయాంగతౌ ఊర్ధ్వపార్శ్వగ్రాహో గామ్యాయం సర్వవ్యాపీత్యర్థః
ఔదర్యాగ్నేస్సర్వవ్యాపకత్వమితితదధిష్ఠానదేవతా పరమాత్మా ప్రజాప
తిశ్చరతిగర్భే అంతరితిశ్రుతేశ్చతాదృశః పరమాత్మా స్వరూపోఽగ్నిస్స
ర్వజీవాంతర్యామిత్వేన చరతీత్యర్థః - తస్మిన్పరమాత్మని మయాకృతపాపం
జుహోమినివేద్య భస్మీకరోమీత్యర్థః - స్వాహాసుహుతమస్తు - సాయం
జలపానమంత్రమేతచ్చేషః సూర్యశ్చేతిమన్త్రేణైవోక్తం.

ఆచమ్య.

మూలమ్॥ దధిక్రావ్ణ్ణో అకారిషంజిష్ణోరశ్వస్యవాజినః
సురభినోముఖాకరత్ప్రణఆయూగ్ంషితారిషత్.

తా॥ జగజ్జేతృఁడైనట్టియుసర్వవ్యాపకుఁడునుసర్వజీవాన్తర్గతుఁ
డునునై : అగ్నియే ముఖముగాగల హవిర్భుఁడు, అనగా సర్వపదార్థ
ములను తనయందు లీనముజేసుకొను పరమాత్మసంబంధమైన స్తోత్ర
మును జేయుచుంటిగాన మాముఖములను పరిమళముగల వాటినిగాఁ
జేయుగాక అనగాసత్ఫలలతో గూడునటులఁజేయుగాక యని భావము.
మాజీవితకాలమును వృద్ధింపుగాక అనగా భగవత్ప్రార్థనాభిలాషులకా
యానందప్రాప్తివరకు జీవితకాలమొసంగుగాక యని భావము. ఈ
మంత్రాన్తమున మార్జనముజేయునది.

భా॥ జిష్ణోర్జగజ్జేతుః జిజయే అశ్వస్య - సర్వవ్యాపకస్య, ఆశూ
వ్యాప్తే-వాజినః, సర్వగతిస్య - పజగితా, దధిక్రావ్ణో - హావిర్భక్
దధిక్రావన్ శబ్దోనాన్తః రేఫపూర్వత్వాన్న కారస్యణకారః. తస్య
దధిక్రావ్ణః తత్సంబంధి స్తోత్రమకారిషం, కుర్యాం - దేవోపరి ఇకా
రశ్ఛాందసః, దధిమాపః క్రామతి గచ్ఛతీతి దధిక్రావా సపరమాత్మా నః
అస్మాకం ముఖాముఖాని, సురభి, సురభీణి, పరిమళయుక్తాని, సత్ప్ర-
పూస్తానాని, కరత్ కరోతు నః అస్మాకమాయూంషి ఫలిత్యాయుః ప్రా
గతా, జీవితకాలాన్ ప్రతారిషత్ వర్ధయతు తత్సందర్శనపర్యంతమస్త్ర
దాయూంషివర్ధయతేత్యర్థః। అన్యథా జన్మనైష్ఫల్యాదాయుర్వృద్ధిమిచ్ఛ
తీత్యర్థః ఆత్మమార్జనం కర్తవ్యం నత్వాపః.

శ్లో॥ అష్టాక్షరం నవపదం పంపదాన్తే ప్రతిష్ఠితం అశ్వమేధఫ
అలంబ్ధ్వా మనుష్యః సమవాప్నుయాత్॥

మూలమ్॥ హిరణ్యవర్ణాశ్శుచయః పావకా యాసుజాతః కశ్య
పోయాస్వగ్నిః। అగ్నింయాగర్భందధిరే విరూపా
స్తానఆపశ్శగ్ స్యోనా భవన్తు.

తా॥ ప్రాతస్సాయంసంధ్యాకాలములయందు బంగారుచాయ
గలిగినట్టియు స్నానపానాదులచే నందరను పవిత్రుల జేయుచున్నట్టి
యుదకములయందు సానగపుత్రుఁడగు కశ్యపప్రజాపతి యుద్భ
[illegible], అనగా ప్రాక్సముద్రతీరమున కశ్యపప్రజాపతి యుద్భవిం

చేసని భావము, లేక కశ్యపయనునది పశ్యకుడని జెప్పుకొనినచో ప్రాతఃకాలమున సూర్యుఁడు సముద్రములోనుదయించుచున్నట్లుఁ దోచుచుండును. ఏయుదకములమధ్యనుండునో కలంకయందు అనఁగా ప్రాక్సముద్రమధ్యయందు అఖిలైశ్వర్యసంపన్నుఁడైన ఇంద్రుఁడుద్భవించెనో, ఏవి బడబాగ్నిని గర్భమునందు ధరించెనో. అనేక రసరూపములగు నాయుదకములు అనగా జలాధిష్ఠానదేవతయగు పరమాత్మ యని భావము. మాదుఃఖములఁబోగొట్టి సుఖములనొసంగుగాక.

టీ॥ హిరణ్యవర్ణాః సువర్ణనికారాః, ప్రాతఃసాయంసంధ్యాకాలేషు సూర్యకిరణప్రసారణాదేవందృశ్యంత ఇత్యర్థః- శుచయః అత్యన్తపరిశుద్ధాః పావకాః పవిత్రకరణసమర్థాః-సర్వేపానాఽవగాహనాస్నానస్పర్శాదిభిర్మాం పున్నవంతీత్యర్థః - యాసుజాతః - యాసు అప్సు కశ్యపః, సనకపుత్రః కశ్యపప్రజాపతిః ప్రాక్సముద్రేదేశే జాత ఇతి స్మృతిప్రసిద్ధి - అన్యథావర్ణవ్యత్యయేన పశ్యకః సర్వసాక్షిసూర్యః జాతః ఆవిర్భూత్ - తద్వద్రష్టృభిరనుమీయత ఇత్యర్థః - యాస్వప్సు సురపతిర్జాతః ప్రాక్సముద్రేకాచిల్లగికా తత్రాయమింద్రోఽపి జాత ఇతి భావః. యాః ఆపః అగ్నింబడబానలంగర్భందధిరే, గర్భేశిశుమివధృతవత్యః అగ్నస్సర్వాన్తర్యామిత్వం ప్రసిద్ధంతద్వత్ విరూపాఃనానారూపాః, కారణగుణాః కార్యేసంక్రామన్తీతి న్యాయాత్ అన్నేరావ ఇతి శ్రుతేశ్శబలపుష్పగసాధిభేదేన నానారూపత్వమితి భావః. తాః ఆపః న అస్మాకం తదధిష్ఠానదేవతేత్యర్థః శం. ఐహికసుఖంస్యోనాః అముష్మికః

సుఖదాః భవన్తు అన్యథాశం, దుఃఖశమనంకృత్వాస్యోనాః సుఖప్రదా భవన్తు.

మూలమ్. యాసాగ్ం రాజా వరుణో యాతిమధ్యే సత్యానృతే
అవపశ్యన్ జనానామ్మధుశ్చ్యుతశ్శుచయో యాః
పావకాస్తానఆపః శ్శగ్ంస్యోనాభవన్తు॥

తా॥ ఏయుదకములమధ్యయందు పశ్చిమ దిక్కునకు రాజగు వరుణుఁడు జనులయొక్క సత్యాసత్యంబులగను గొనుచు తిర్గుచుండునో ఇందువలనపూర్వము పశ్చిమసముద్రమునందు వరుణుఁడు నావికాయాత్రసలుపుచు ఇతను రాజగుటచే తత్తీరవాసులను న్యాయముగాఁ బరిపాలించుటవలన నిట్లు వర్ణించఁబడెనని తెలియుచుండె. ఏవి మధురరసములనొసంగునో ఏవి పరిశుద్ధములై యితరులఁ బరిశుద్ధిజేయునో యాయుదకములు మాకు సుఖములనొసంగుగాక

భా॥ యాసామపాంమధ్యే రాజా వరుణః పశ్చిమదిగధిపో జనానాం సత్యానృతే. యథార్థాఽయథార్థే అవపశ్యన్ వివేచయన్ యాతి ప్రజతి, అనేనపురాకిల నావికా యాత్రానుకూల సామర్థ్యోఽయం వరుణస్తత్తీరవాసినా మత్యస్తవాత్సల్యేన పాలయామాసేతి తత్కృతశ్లాఘామాచనార్థముపవర్ణితోయమితి ప్రత్యహం మధూనిచ్యోతన్తీతి మధుశ్చ్యుతః చ్యుతిర్ అసేచనే శుచయః స్వతశ్శుద్ధయః పావకాశ్చాఽన్యపావనసామర్థ్యాః యాః ఆపః తాః, నః, అస్మాకం, శం, స్యోనాః భవన్తు.

మూలమ్. యాసాందేవా దివికృణ్వన్తి భక్షం యా అన్తరిక్షే
బహుధాభవన్తి యాః పృథివీం పయసోన్దన్తి
శుకాస్తాన ఆపశ్శగ్ంస్యోనాభవన్తు.

తా॥ స్వర్గమునందు దేవతలు ఏయుదకములను పానముచేయుచుండిరో ఏవి మేఘమండలమునుంచి ధారారూపముగా ననేకములై భూమిని తడిపి శాంతించుచున్నవో అనగా భూతకోటికి హితవగు సస్యములు ఫలించునటుల తడుపుచున్నవని భావము. అట్టి స్వచ్ఛమగు జలములు మాకు సుఖములు నొసంగి రక్షించుగాక.

భా॥ దేవాఃదీవ్యన్తీతి దేవాః దివ్‌క్రీడాదౌ అమరాః- దివిద్యులోకే యాసాముపాంభక్షంభక్షణం కృణ్వన్తి కుర్వన్తి పురాహిమాలయస్యోత్తరదేశే తేజోపురమితి జనస్థానమస్తి తత్రత్యాఏవ దేవాఇతి తదేవస్వరితిఫణన్తితె గంగాజలనమీపె చరన్తస్తజ్జలమపిబన్నిత్యర్థః యాః అన్తరిక్షే బహుధావర్షరూపేణేత్యర్థః భవన్తియాః పృథివీంపయసా వృష్ట్యా ఉదన్తిక్లేదయన్తి జీవిజీవనార్థమిత్యర్థః శుక్రాఃస్వచ్ఛతరాః తాఃఆపఃనః శంస్యోనాఃభవన్తు.

మూలమ్. శివేనమాచక్షుషా పశ్యతాఽపఽశ్శివయాతను
వోపస్పృశతత్వచమ్మేసర్వాగ్ం అగ్నీగ్ం రప్సుషదో
హువేవో మయి వర్చోబల మోజోనిధత్తద ప్సదా
దివ ముఞ్చతు.

తా॥ ఓజలములా॰ అనగా తదధిష్ఠానదేవతయగు విష్ణువు భావము కరుణాకటాక్షవీక్షణముచే నన్ను జూతురుగాక. మంగళప్రదముగు మీశరీరముతో నాశరీరమును స్పృశించి పవిత్రునిజేయుదురుగాక. ఓజలములారా మీమధ్యనుండు బడబానలము మొదలగు సమస్తగుణ అనగా పరివారసమేతముగు తదధిష్ఠానదేవుని యనిభావము ధ్యానించుచున్నాను. ఎందుకనగా, నాయందు దీప్తిని బలమును ఉత్సాహమును దిరముగా నుంతురుగాక యని పాపనిగ్రహము కొరకు దక్షిణహస్తముతో కొంచము జలము నాసికాగ్రమువరకు నెత్తి వామభాగమున విడచి నాజలమును జూడకయుండునది.

భా॥ హేఆపః తదధిష్ఠానదేవస్సనాతనో విష్ణురితిభావః శివేన, మంగళప్రదేన చక్షుషా అపాంగేన- మా-మాం-పశ్యత, కరుణాకటాక్షవీక్షణేన మాంపశ్యతఇత్యర్థః - శివయాశుభప్రదయాతనువా, మూర్త్యా, మె, మమ, త్వచం, చర్మ, దేహమితిభావః, ఉపస్పృశత, మాముపస్పృశ్య పవిత్రంకురుతేతిభావః, వః, యుష్మాకం, అప్సుషదః అప్సుసీదన్తివర్తన్తఇతి. సర్వానగ్నీన్ బాడబాదీన్ పరివారసమేత దదధిష్ఠానదేవతామిత్యర్థః, హువె, ఆగచ్ఛతేతిధ్యాయామి కిమనేనేత్యతఆహ, మయి, స్వస్మిన్, వర్చః - దీప్తిః బలం, శక్తిః, ఓజః ఉత్సాహం ధత్త - స్థాపయత వర్చః - బలం ఓజశ్చస్త్రీణ్యేతాన్యపి మయియదా సదావాసం కరిష్యంతి తథాకురుతేత్యర్థః పాపనిగ్రహనాయ దక్షకరే జలంనాసికాగ్రముద్ధృత్య వామభాగే నిక్షిప్యతన్నావలోకయేత్.

మూలమ్. ద్రుపదాదివముఞ్చతుద్రుపదాదివేన్ముము
చానః। స్విన్నః స్నాత్వీమలాదివ। పూతం
పవిత్రేణేవాజ్యం ఆపశ్శుంధన్తు మైనసః.

తా॥ గ్రామణివలన దయతో బాంధకొయ్యనుండి విడుపబడిన యపరాధివలెను, దేహము చమర్చినందున స్నానముఁజేసి శరీరపంకమువలన పరిశుద్ధుఁడైన వానివలెను, దర్భముచే పవిత్రమైన ఆజ్యాదిహవిస్సువలెను, భగవన్తుడు నన్ను పాపమువలన తొలగించి పవిత్రుని జేయుఁగాక.

భా॥ ద్రుపదాత్ - అపరాధిపాదఘటితదారువిశేషః, గ్రామణీశ్చోరం సంగ్రాహ్య తైర్భృత్యపురుషైః ప్రమాణదారుపాదకీలితం విధాయ - స్థాపయతీతి ప్రసిద్ధం తస్మాద్ద్రుపదాత్ - ఉన్ముముచానః తద్దయా భృత ఊర్ధ్వ సద్బంధనాత్ యథా మోచయతి తద్వదిత్యర్థః స్విన్నః స్వేదయుక్తః స్నాత్వీ స్నాత్వా మలాత్ స్వశరీరపంకాదివ పవిత్రేణ దర్భగ్రన్థినా పూతం పవిత్రం ఆజ్యం హవిరివ ఆపః భగవానిత్యర్థః - మామాంహసః - పాపాత్ శుద్ధస్తు పవిత్రీకుర్వన్తు శోధయన్త్విత్యర్థః.

మూలమ్. హంసశ్శుచిషద్వసురన్తరిక్షసద్ధోతా
వేదిషదతిథిర్దురోణసత్ । నృషద్వరసదృ
తసద్వ్యోమసదబ్జా గోజా ఋతజా
అద్రిజా ఋతంబృహత్.

రించి మూడర్ఘ్యప్రదానములు చేయవలయును. కాలమతిక్ర మించినచో చతుర్థార్ఘ్యప్రదానమాచరించుచుండెను. ఇట్లర్ఘ్యప్ర దానమొనరించుట భగవత్ప్రీతికొరకని తెలిసికొనదగినది.

మూ॥ మ॥ ఉద్యన్తమస్తంయన్తమాదిత్యమభిధ్యా
యన్ కుర్వన్బ్రాహ్మణో విద్వాన్ సకలం
భద్రమశ్నుతేఽసావాదిత్యో బ్రహ్మేతి బ్రహ్మైవసన్
బ్రహ్మాప్యేతి య ఏవం వేద.

తా॥ పూర్వదిక్కునందు ఉదయించి పశ్చిమంబున అస్తమించు చున్న జ్యోతిస్వరూపముగు నాదిత్యునిగూర్చి అనగా భూచక్రముచే మనకిటుల గాన్పించుచుండుటయేగాని సూర్యబింబముదయించుటయు లేదని తెలిసికొనదగును అభిముఖముగానుండి ప్రాతస్సాయంకాలములయందు నిర్మలచిత్తుడై ధ్యానించు బ్రాహ్మణుడు సకలశుభములను పొందును. ఈజ్యోతిస్వరూపుడగు సూర్యుని బ్రహ్మస్వరూపమునుగా భావించు బ్రాహ్మణుడు భూలోకమున బ్రహ్మస్వరూపుడై దేహావసానమునందు పరబ్రహ్మమును పొందును. అనగా సమస్తమును బ్రహ్మస్వరూపమునుగా దలచువాడిహపరసాధనముల బొందునని భావము.

తా॥ సర్వసంప్రోక్ష్యాముద్దిశం అస్తం, అవాచ్యామస్తంగతం భూచక్రమునాద పరభాగస్థ ఇత్యర్థః యం, తం, ఆదిత్యం, సూర్యం,

అభిధ్యాయన్, తదక్షిముఖేనతిష్ఠన్నిశ్చలభక్త్యా ధ్యాయన్ కుర్వన్ - ప్రత్యహమేవం కుర్వన్నిత్యర్థః- విద్వాన్ జ్ఞానీబ్రాహ్మణః. బ్రహ్మవంశభవత్వాద్బ్రహ్మణి నిష్ఠవత్వాచ్చ బ్రాహ్మణః. సకలం - సమస్తం, భద్రం, మంగళం, అశ్నుతే, ప్రాప్నోతి, కించ, యః, విద్వాన్ అసౌ, ఆదిత్యః బ్రహ్మేతి ఏవంవేద, వేత్తి, సః బ్రాహ్మణః, బ్రహ్మైవ సన్, ఇహాబ్రహ్మైవతిష్ఠన్ బ్రహ్మాప్యేతి, పరబ్రహ్మపదం ప్రాప్నోతి. ప్రాప్నోతి, సర్వంతేజోమయానం బ్రహ్మేతి తమోరూప సర్వం ప్రాప్నోతి త్రిశ్రియాఽపి జానాతి సబ్రహ్మైవభవతీతి భావః.

మూలమ్. ఓమిత్యేకాక్షరం బ్రహ్మ అగ్నిర్దేవతా బ్రహ్మ
ఇత్యార్షం గాయత్రం ఛందం పరమాత్మం సరూపం
సాయుజ్యం వినియోగం.

తా॥ ఓంకారమను నేకాక్షరము బ్రహ్మము, మన్త్రమునకు స్థాన దేవత యగ్నియు సర్వేంద్రియద్రష్టయును బ్రహ్మసంబంధమును ఛందస్సు గాయత్రి ధ్యానముచేయువారల బాగుమనదగాన గాయత్రీయనం బరగ స్వరూపము పరమాత్మస్వరూపము మోక్షమె వినియోగము. అనగా ఫలము అఖండానన్దప్రాప్తియని భావము,

భా॥ ఓమిత్యేకాక్షరం నక్షరతీత్యక్షరం ఏకమద్వితీయం తదక్షరమేకాక్షరం ఓమితి, తదేవబ్రహ్మ బృంహతీతిబ్రహ్మ బృహద్బ్రహ్మ వృహో॥ తదా॥ సర్వేవేదాః ప్రణవేప్రతిష్ఠితాః సఏవ మమస్వరూప

ఇత్యుపనిషత్॥ అగ్నిర్దేవతా, అస్యమన్త్రాధిదేవతాఽగ్నిః అగ్నేస్సర్వభూతసంచారత్వాత్ పరమాత్మైవేత్యుక్తం॥ మహాదేవోమర్త్యాన్ ఆవివేశఇతిశ్రుతేః ఋషిః, జ్ఞానస్యపారగమాదృష్టిః ఋ-గతౌ, బ్రహ్మ॥ శివకేశవాదయః పశ్చాదగాన్సమాజాయన్త రౌద్రం, వైష్ణవ, ఋషి దేవ, ఆదిత్యాఖ్యాఇత్యుపనిషత్ప్రామాణ్యాత్, తత్సంబంధి అర్షమితి॥ ఛందః గాయత్రీ గాయన్తంభక్తం త్రాయతఇతిగాయత్రీ త్రైజ్ పాలనే, స్వరూపంపరమాత్మా॥ పరమాత్మసంబంధిస్వస్వరూపం యదస్తితదేవరూపమితిభావః, సాయుజ్యంవినియోగం,నితరాంయోగంనియోగం విశేషేణనియోగం వినియోగం బ్రహ్మైక్యసంధానమిత్యర్థః ఏతేనఫలంసాయుజ్యం, మోక్షం యుజ్యతఇతియోగః యుజిర్ యోగే, అఖండానందప్రాప్తిరిత్యర్థః.

మూలమ్, ఆయాతువరదాదేవి అక్షరం బ్రహ్మసమ్మితం
గాయత్రీం ఛందసాం మాతేదం బ్రహ్మజుషస్వమే॥

తా॥ భక్తాభీష్టఫలప్రదాయిని యగు దేవివచ్చుగాక అనగా మాకుదర్శనమిచ్చి వరంబులొసంగుగాక యని భావము. త్రిష్టుబాది ఛందస్సులకు మాతృదేవతయగునో గాయత్రీ వేదాన్త వేద్యమగు నాశరహితమైన బ్రహ్మతత్వమును మాకుపదేశించుము.

భా॥ వరదా భక్తాభీష్టఫలప్రదాయినీదేవి, దీవ్యతీతిదేవీ, దివ్ క్రీడాయాం, ఆయాతు, వరప్రదానాయ మత్సకాశమాయాత్విత్యర్థః

అక్షరం నాశనరహితం సమ్మ్రతం వేదప్రమాణేన నిశ్చితం, బ్రహ్మవర మాత్మతత్వం, అన్యథా బ్రహ్మసమ్మ్రతం వేదప్రతిపాదితం వస్తు ఉపదేశాయేతి పూర్వేణాన్వయః, ఛందసాం త్రిష్టుబాది ఛందసాం మాతా-తదధిష్ఠాన దేవతేత్యర్థః గాయత్రీం గాయత్రి ప్రథమా ద్వితీయావిభక్తి శ్చాందసీ, ఇదం వక్ష్యమాణం పరబ్రహ్మతత్వం మే మ, మమ, జుషస్వ జోషయతు ఉపదిశ ద్విత్యర్థః.

మూలమ్. యదహ్నాత్ కురుతే పాపం తదహ్నాత్ప్రతిముచ్యతే
యద్రాత్రియాత్కురుతే పాపం తద్రాత్రియాత్ప్రతి
ముచ్యతే। సర్వవర్ణే మహాదేవి సంధ్యావిద్యే సరస్వతి.

తా॥ జగద్వ్యాపినై మిక్కిలి ప్రకాశించు సంధ్యావిద్యవగు నో సరస్వతీ పగటియందు తెలియక నేనొనరించిన పాపములు నీయుపాసన చేయుటవలన పగటియందే నశించుగాక. రాత్రియందొనరించిన పాపములు రాత్రియందే నశించుగాక. అనగా నాపాపములం బోలి సత్యమార్గములయందు సంచరించునటులంజేయుమని భావము.

భా॥ అహ్నాత్ అహనియత్పాపంకురుతే కరోతి తత్పాపంఅహ్నాత్ తదహస్యేవ ప్రతిముచ్యతే ఉపాసకస్యేతి శేషః, ఏతత్త్వదుపాసనా త్పూర్వకృతంపాపం నాశయిత్విత్యర్థః-తథా రాత్రా పపియత్పాపంకురుతే తత్సర్వం రాత్రావేవ ప్రతిముచ్యతె, రాత్రికృతంపాపం ప్రాతరుపాసనాదేవ హంతవ్యమితి భావః॥ హె, సర్వవర్ణే నానావర్ణే జగద్వ్యాపిణి

త్యర్థః, మహాదేవీ స్వయంప్రకాశిని సంధ్యానంధ్యాకాలాధిదేవతా త్వం, హే, విద్యే, జ్ఞానస్వరూపిణీ, హే సరస్వతి సరః ప్రసరణం సర్వ ప్రాప్తిరితి సరస్వతి హే సర్వవ్యాపినీత్యర్థః

మూలమ్. ఓజోసి, సహోసి, బలమసి, భ్రాజోసి,
దేవానాం ధామనామాసి, విశ్వమసి, విశ్వాయు
స్సర్వమసి సర్వాయురభిభూరోమ్ గాయత్రీ
మావాహయామి, సావిత్రీమావాహయామి,
సరస్వతీమావాహయామి, ఛన్దఋషీనావాహయా
మి, శ్రియమావాహయామి.

తా॥ అన్తరింద్రియ శక్తిరూపమైనట్టియు, సర్వశత్రు నిరసన రూపమైనట్టియు వేగరూపమైనట్టియు, సమస్తప్రాణులకు ధృష్ట రూపమైనట్టియు ప్రకాశరూపమైనట్టియు, దేవతాస్థానరూపమైనట్టియు, జగద్రూపమైనట్టియు, సమస్తమునకు నాయుస్స్వరూపమైనట్టియు, సమస్తపాపముల నిరసింపుటకు కారణరూపమైనట్టియు, ప్రణవస్వరూపమగు గాయత్రిని, ఆవాహనజేయుచున్నాను, సపితృమణ్డలమధ్యవర్తినియగు సావిత్రిని, ఆవాహనజేయుచున్నాను. సర్వవ్యాపినియగు సరస్వతిని ఆవాహనజేయుచుంటి. గాయత్రీఛంద ఋషులను అనగా విశ్వామిత్ర మహర్షి మొదలగువారలను, సర్వైశ్వర్యమగు లక్ష్మీదేవిని

ఆవాహన చేయుచున్నాను. ఈ నామములన్నియు విరాట్పురుషుని శక్తియగు గాయత్రినిగూర్చియే చెప్పఁబడినవి

భా॥ ఓజోసి, అన్తరింద్రియశక్తిరసి, సహోసి, సర్వశత్రునిరసనశక్తిరూపాఽసి, వేగవతాం వేగరూపాసీతివా, బలమసి, సమస్తదార్ఢ్యరూపాసి, భ్రాజోసి, భ్రాజోదీప్తిః తద్రూపాఽసి, దేవానాం ధామ స్థానం యత్తన్నామాసి, ధామతేజః తద్రూపాసీతివా, విశ్వమసి విశతి సర్వత్రవిశ్వం విశప్రవేశనె, తద్రూపాసి, ప్రపఞ్చస్వరూపధారిణీత్యర్థః, విశ్వాయుః సర్వేషామాయుస్స్వరూపాసి సర్వమసి, స్రియతె సజాతీయైరితిసర్వం తద్రూపాసి సర్వాయుః సర్వజీవాన్తర్గతిరసీత్యర్థః - అభిభూః సర్వదోష పరిభవకారణరూపాసి, ఓం ప్రణవస్వరూపాసి, తస్మాద్గాయత్రం మాంత్రాయస్వేతి, గాయత్రీంత్వామావాహయామి, హుతె, సవితృమణ్డలాన్తర్వర్తినీ సావిత్రీంత్వామావాహయామి. సర్వవ్యాపినీం సరస్వతీమావాహయామి, ఛందఋషీన్ ఛందఃగాయత్ర్యాదీన్ ఋషీన్విశ్వామిత్రాదిఋషీన్ ఆవాహయామి, శ్రియం శ్రియతెసద్భిరితిశ్రీః, శ్రీసేవాయాంతామావాహయామి.

మూలమ్. గాయత్ర్యాగాయత్రీ ఛన్దో విశ్వామిత్రఋషి
సవితాదేవతాఽగ్నిర్ముఖం బ్రహ్మ శిరో విష్ణు
ర్హృదయగ్ం రుద్రశ్శిఖా,పృథివీయోనిః, ప్రాణాపాన

వ్యానోదానసమానా సప్రాణా శ్వేతవర్ణా సాఙ్ఖ్యా
యనగోత్రా గాయత్రీ చతుర్వింశత్యక్షరా త్రిపదా
షట్కుక్షిః పఞ్చశీర్షోపనయనే వినియోగః.

తా॥ గాయత్రీ మన్త్రమునకు, గాయత్రీఛందస్సు, ఋషి, విశ్వామిత్రఋషి దేవత, సూర్యుడు అగ్ని ముఖము శిరస్సు బ్రహ్మ హృదయము విష్ణువు. శిఖాస్థానము రుద్రుడు యోనిస్థానము పృథివి హృదయమునందుండు ప్రాణవాయువును మూలస్థానమునమండెడి అపానమును సర్వవ్యాపియగు, వ్యానవాయువును, కంఠమునందు, ఉదానవాయువు, నాభియందు సమానము. ఇంక నాగ, కూర్మ, కృకర, దేవదత్త, ధనంజయ, అను ఉపవాయువులతోగూడిన శ్వేతవర్ణముకలదై సాఙ్ఖ్యాయన గోత్రమందుద్భవించిన గాయత్రి సువర్ణఋషి పుత్రుడు సాఙ్ఖ్యాయనుడని॥ ఉపనిషత్ప్రమాణము॥ ఋగ్, యజు, సామ, అను మూడు వేదములు లేక స్వర్గమర్త్యపాతాళములు మూడుపాదములు చతుర్దిక్కులు భూమి, ఆకాశము, నీరారును కుక్షిగా గలిగినట్టియు శివ, కేశవ. బ్రహ్మ, ఇంద్ర, ఆదిత్యులను పఞ్చశిరస్సులుగల గాయత్రీమన్త్రాధిష్ఠానదేవతను. బ్రాహ్మణుల కుపనయనకాలమునందు వినియోగము అనగా ఉపదేశము [illegible] గ్రహించవగనని భావము.

తా॥ [illegible] ఋషిస,
[illegible] యజ్ఞోజాత

రూప స్తృతీయశ్చిత్రసేనకః జయసేనో విఘనసోవిశ్వాకారసుతా అమీ
త్యుపనిషత్ప్రమాణ్యాత్, అస్యాదిదేవతా, సవితా, సువతిప్రేరయతీతి
సవితా, షూజ్ ప్రేరణే ముఖం, అగ్నిః అగ్నిముఖావై దేవాఇతిశ్రుతేః॥ శిరః
బ్రహ్మ, విష్ణుః, గాయత్ర్యాః హృదయం, శిఖా, రుద్రః రోదనంద్రావయ
తీతిరుద్రః దుఃఖహరఇత్యర్థః పృథివీ, యోనిః, ఉత్పత్తిస్థానం, పృథివ్యా
త్పృథివీ॥ ప్రాణాఽపానమితి, ప్రాణః హృదిస్థః, పాయుస్థానాధివాసోవా
యురపానః, నాభిదేశస్థస్సమానః, ఉదానః కణ్ఠస్థవాయుః. సర్వసం
చారీవాయుర్వ్యానః, సప్రాణానాగకూర్మకృకర దేవదత్త ధనంజయ
యుక్తాయా దేవీసా శ్వేతవర్ణా, శుభ్రవర్ణా, సాఙ్ఖ్యాయనగోత్రా, సాఙ్ఖ్యా
యనోభగవతస్సుపర్ణ ఋషేః పుత్రః తథా॥ ఉపసువర్ణ, విశ్వజ్ఞ. పరిత
సూరసేన, సాఙ్ఖ్యాయనాః పఞ్చ ఋషయో భగవతస్సుపర్ణ ఋషిపుత్రా
ఇత్యుపనిషది॥ తథాదైవజ్ఞశ్చ, శ్లో॥ జ్ఞానశక్త్యాంతతోజాతా స్సుపర్ణ
ఋషిపుంగవాదాదా ఉపసుపర్ణశ్చవిశ్వజ్ఞః పరితస్తథా పఞ్చైతే
సూరసేనశ్చ సాఙ్ఖ్యాయన ఋషిస్తతఇతి॥ చతుర్వింశత్యక్షరా చతు
ర్వింశత్పరిమితాని అక్షరాణి యస్యాస్సా, త్రీణిపదానియస్యాస్సా
త్రిపదా త్రిలోకరూపాణి, ఋగ్యజుస్సామ రూపాణీవా షట్కుక్షిః
ప్రాగాది చతస్రోదిశః భూదివౌచ అస్యాఃకుక్షిరితిభావః పఞ్చశీర్షా,
శివ, కేశవ, బ్రహ్మేంద్రాదిత్యాః పఞ్చ అన్యథా [illegible]
శిక్షా కల్పః నిరుక్తం జ్యోతిశ్శాస్త్రం [illegible]
శీర్షా [illegible]వ కేశవాదియుతజగద్రూపిణీ [illegible]

శ్రియత్రోపయజ్యాఇత్యేతఆహ ఉపనయనె వినియోగః ఉపనయనం నామ శ్రౌతసంస్కారవిశేషః తదాచార్యకర్తృకమాణవకనిష్ఠః॥ అష్టవర్షం బ్రాహ్మణముపనయీతేతి శ్రుతేః తథాదైవజ్ఞః॥ శ్లో॥ బ్రాహ్మణస్యాష్టమేబ్దేతు రాజ్ఞాం ద్వాదశవత్సరె వైశ్యానాం షోడశావర్షె కర్తవ్యం చోపనాయనమితి॥ తదైవ గాయత్ర్యా ఉపదేశార్థత్వాదుపనయనె వినియోగఇత్యుక్తం కేచిత్ ఉపసమీపేనయనమితిసమీపె సర్వకార్యప్రదర్శనమిదం నయనమిత్యర్థః జ్ఞానచక్షురితిభావః.

మూలమ్॥ ఓం తత్సవితుర్వరేణ్యం భర్గోదేవస్యధీమహి
ధియోయోనః ప్రచోదయాత్.

తా॥ అఖండానన్ద స్వరూపుడైనట్టియు సృష్టిస్థితి లయాధినాథుడై జగత్ప్రేరకుడైనట్టి యేపరబ్రహ్మము మాయొక్క హృత్పుండరీక స్థానమునందుండి, (అనగా జీవరూపుడై) అన్తఃకరణవృత్త్యాదుల ప్రకాశింపజేయుచుండెనో యట్టి విరాట్పురుషునియొక్క సర్వోత్కృష్టమగు తేజోమయ స్వరూపమును ధ్యానించుచున్నాము.

భా॥ దేవస్య దీవ్యతినందతీతిదేవః, దివ్ క్రీడాదౌ అఖండానన్దస్వరూపఇత్యర్థః, తాదృశానన్దస్వరూపజ్ఞానాత్మమిదంస్తోత్రమితిభావః॥ బ్రాహ్మణావివిదిషన్తి యజ్ఞేనదానేన తపసానాశకేనేతిశ్రుతేః, కిమనేనేతి, ఆనన్దం బ్రహ్మణో విద్వాన్నబిభేతికదాచనఇతిశ్రుతేశ్చ॥ తస్య, సవితుః- సువతిప్రేరయతీతి సవితాసూఙ్ప్రేరణే, తదానన్దస్వరూపస

సర్వప్రేరకత్వం యత్తదితిచేత్, జీవరూపేణహృత్పుణ్డరీకే నివసన్నిత్యర్థః॥ య ఇమా విశ్వా భువనాని జుహ్వదృషిర్హోతా నిషసాదా పితా నః స ఆశిషా ద్రవిణ మిచ్ఛమానః పరమచ్ఛదో వర ఆవివేశ ఇతిశ్రుతేః॥

యో విశ్వకర్మాపరమేశ్వరః స్వయమేకయేవాసీత్ = స్వకీయమేవాద్వితీయం పారమార్థికరూపమావృణ్వాన వరే, శరీరమధ్యవర్తిని పుణ్డరీకస్థానే ఆవివేశజీవరూపేణ ప్రవిష్టఇతి విద్యారణ్యభాష్యే॥ తస్యభగవతోవిశ్వకర్మణః. వరేణ్యం వరణీయం సర్వోత్కృష్టమిత్యర్థః, భర్గః వృజనభర్జనాద్భర్గః, బ్రసజోపాకే, సర్వపాపహరమిత్యర్థః, తత్తేజః, తత్త్వమసీతిమహావాక్యానుసారమిత్యర్థః। ధీమహి, ధ్యాయేమహీతిప్రార్థనాయాం, లిఙ్, యః విరాడ్విశ్వకర్మాత్రిమూర్త్యాత్మకః, శ్రు॥ విశ్వకర్మా మనసా యద్విహాయా ధాతా విధాతా పరమోతసందృగితి।

విశ్వవిషయాణి సృష్టిస్థితిసంహారరూపాణి కర్మాణియస్యాసౌ విశ్వకర్మా, తస్యతేషుకర్మసు, తపవసాధనం, సత్యసంకల్పాదయః, మన స్సంకల్పమాత్రేణ విశ్వకర్మాధాతా। విధాతా విహాయా ఇతి చోద్యతే॥ సః, నః, అస్మాకం, ధియః, అన్తఃకరణవృత్తీః, ప్రచోదయాత్, హృత్పుణ్డరీకస్థో విరాడస్మాక మన్తఃకరణవృత్త్యాదికం ప్రకాశయుతీత్యర్థః, తద్విరాజమానం ధ్యాయేమహీతి పూర్వేణాన్వయః॥ తథాదైవజ్ఞోపి॥ శ్లో॥ విరాడ్రూపం హితేజస్తు తత్సర్వాన్ప్రేరయత్యగః, తదేవప్రత్యహంధ్యాయే॰ త్సర్వకాలేష్వతన్ద్రితః॥

సోఽప్యన్య మనాభూత్వా ప్రణవంస్మర్తుమర్హతి అఉమాశ్చక్రమాత్ జ్ఞేయాభూర్భువస్సువస్సాక్షికాః॥ ఋగ్యజుస్సామ వేదేభ్యోభూర్భువ స్సువస్సఙ్ఞికాః గాయత్ర్యాః పాదరూపేణ గృహీతా బ్రహ్మణాః పురా॥ ఓంకారమాది గాయత్రీంత్రిభిర్వ్యాహృతిభిర్యుతాం । ఉభయోస్సంధ్య యోర్జప్త్వా వేదమూలఫలంలభేత్॥

మూలమ్॥ ఓమాపోజ్యోతీరసోమృతంబ్రహ్మభూర్భువస్సువరోమ్

తా॥ జలములు అనగా జలాధిష్ఠానదేవతయగువిష్ణువనిభావము. జ్యోతిస్వరూపమగు సూర్యుండును, రసము, మధురాదిరసములు వీటి కాధారము భూమి, షడ్రసములును, భూజములవలన గలుగును గాన, రసాయనమగు భూమికధిపతియైన దేవేంద్రుడనిభావము, అమృతము, అమృతస్వరూపుం డీశ్వరుడని తాత్పర్యము, ఈశ్వరునకు మృత్యుం జయనామముగలదుగాన, అమృతాధిష్ఠానదేవతయగు పరమేశ్వరుండ నిభావము, బ్రహ్మస్వరూపమును, భూర్భువస్సువ అను మూడువ్యాహృ తులును ఓం గాయత్రికి శిరః స్సోంకారమనితాత్పర్యము, అనగా ప్రణవమువలన పఞ్చమూర్తులను, (అర్థాంతరము) ఉదకము తేజస్సు షడ్రసములు, అమృతము, అనగా దేవాహారము. వేదము భూలోక మాద చతుర్దశలోకములు నుద్భవించెనని భావము

భా॥ ఆపః తదధిష్ఠానదేవతా విష్ణురిత్యర్థః. జ్యోతిస్వరూప సూర్యః । రసః రస్యతే ఆస్వాద్యత ఇతి రసః, రస ఆస్వాదనే ... రాది

రసా అస్యాస్సంతీతి రసాభూమిః, తదాధారభూతేత్యర్థః తదధిష్ఠో దేవేంద్రః త్రిలోకనాథఇతి భావః, అమృతం, నవిద్యతేమృతమస్మాదిత్య మృతం తదధిష్ఠానదేవతా మృత్యుంజయఇత్యర్థః, బ్రహ్మాప్రపఞ్చో త్పాదకః, అన్యథా ఆపఃతేజః మధురాదిరసాశ్చ, అమృతం బ్రహ్మ ఇతివా, భూర్భువస్సువఇతివ్యాహృతయశ్చ ఓం ప్రణవస్వరూపమితి తదోఙ్కారస్వరూపమేవ గాయత్ర్యాశ్శిరఇత్యర్థః॥ తథా॥ విరాట్పఞ్చ ముఖో=తస్మాత్పంచాక్షరోవిరాట్=తస్మాత్,సద్యోజాతవామదేవా ఘోరతత్పురుషేశానాఖ్యాః, తతశ్శివకేశవబ్రహ్మేంద్రసూర్యా ఏతే ప్రకృత్యా బద్ధమానాస్స్యురిత్యుపనిషత్ప్రమాణ్యాచ్చ తస్మాదోంకా రాత్సర్వముత్పన్న మిత్యర్థః, ప్రణవాకార విరాడ్రూపమేవాస్యా గాయత్ర్యాశ్శిరఇతి భావః॥ పరిరజసేసావదోమ్ ఇత్యథర్వణవేదోపా దానంతురీయం గాయత్ర్యాః పాదరూపమిత్యేతత్తుర్యాశ్రమాణామేవేతి నత్వన్యాశ్రమాణాం॥ భా॥ రజసే, రజస్సత్వతమోగుణరూపాయాః మూలప్రకృతేః, పరి, ఉపరిభాగస్థః తదతీతఇత్యర్థః ఓంప్రణవవాచ్యః పరమాత్మా, సావదస్మాన్పాయాదిత్యర్థః, చతుష్పదా గాయత్రీతుర్యా శ్రమైధ్యేయేత్యర్థః, త్రిపదాగాయత్రీ త్వన్యైర్ధ్యేయేతి తాత్పర్యార్థః.

శాంతాచమనంకృత్వా.

ప్రాణానాయమ్యఏవంగుణ=ప్రీత్యర్థం సన్ధ్యాఙ్గభూత యథా శక్తి గాయత్రీ జపం కరిష్యే.

కరన్యాసః :—తత్సవితురఙ్గుష్ఠాభ్యాంనమః, వరేణ్యాం తర్జనీభ్యాం నమః, భర్గోదేవస్య మధ్యమాభ్యాం నమః, ధీమహీ అనామికాభ్యాం నమః, ధియోయోనః కనిష్ఠికాభ్యాం నమః, ప్రచోదయాత్కరతలకరపృష్ఠాభ్యాంనమః.

టా॥ తత్సవితురఙ్గుష్ఠాభ్యాంనమః అని రెండు చేతులయొక్క బొటనవ్రేళ్లతో నమస్కరించునది, వరేణ్యం తర్జనీభ్యాం నమః అని బొటమనవేళ్లకు సమీపముననుండు తర్జనీవ్రేళ్లతోను, భర్గోదేవస్యమధ్యమాభ్యాంనమః, అని మధ్యమవ్రేళ్లతోను, ధీమహి అనామికాభ్యాం నమః, అని మధ్యమ వ్రేలునకు సమీపముననుండెడి యనామిక వ్రేళ్లతోను, ధియోయోనః కనిష్ఠికాభ్యాంనమః, అని చిటికినవ్రేళ్లతోను ప్రచోదయాత్కరతల కరపృష్ఠాభ్యాం నమః అని ముకిళితహస్తులై యును, కరపృష్ఠభాగములతోను నమస్కరించునది.

భా॥ మన్త్రార్థః పూర్వమేవ వ్యాఖ్యాతః. తత్తన్నామాదికముచ్చార్యాఙ్గుష్ఠాద్యఙ్గుళ్యాదిన్యాసరూపేణ పునామీత్యర్థః, గాయత్రీమన్త్రం పుఞ్జతత్కరాఙ్గుళీపర్వగళనాయాదౌత త్తత్స్థానేషునిర్మలత్వసిద్ధ్యర్థమయం కరన్యాస ఇతిభావః.

హృదయన్యాసః.

మూలమ్. తత్సవితుర్బ్రహ్మాత్మనె హృదయాయనమః
వరేణ్యంవిష్ణ్వాత్మనె శిరసేస్వాహా। భర్గో

దేవస్య రుద్రాత్మనె శిఖాయైవషట్, ధీమ
హిసత్యాత్మనే శ్రోత్రాయ కవచాయ హుం
ధియోయోనః జ్ఞానాత్మనేనేత్రాభ్యాంవషట్
ప్రచోదయాత్సర్వాత్మనే స్త్రాయఫట్. భూ
ర్భువస్సువరోమితిదిగ్బన్ధః.

తా॥ జగత్త్రేరకుడై హృత్పుణ్డరీకస్థుడగు బ్రహ్మస్వరూపముకొ రకు నమస్కారము, శిరస్వరూపమైన శ్రేష్ఠుడగు విష్ణురూపముకొరకు స్వాహా, అని కొంచము జలపానముజేయునది శిఖాకారుడై పాపహరుడగు రుద్రస్వరూపముకొరకు వషట్, అనగా ఇవ్వబడిన హవిస్సు, పాపనిర్గమముకొరకు హృదయాగ్ని స్వరూపుడగు రుద్రునికొరకు సమర్పించిన జలరూపమగు హవిస్సు లెస్సగా హుతమౌగాక యనిభావము. సర్వమునకుకవచాకారమై శ్రోత్రాధిష్ఠానదేవతయగు, సత్యుడగు సాత్మస్వరూపునికొరకు అనగా ఇంద్రస్వరూపముకొరకని భావము హుం, అనుబీజము నుచ్చరించుచు ధ్యానము చేయుచున్నాము. ఏవరుమాకు బుద్ధులనొసంగిరో యట్టి జ్ఞానాత్మస్వరూపునికొరకు నేత్రములతో హవిస్సు నిచ్చుచుంటి. అనగా, నేత్రములతో జూచుచుంటిమనిభావము. అట్టితేజోమయుండగు సూర్యస్వరూప దర్శనమువలన మాపాపములన్నియు నశించుగాకయని తాత్పర్యము. మమ్ము ... త్యము సత్కర్మలయందు ప్రేరేపించుగాకయని యమోఘాస్త్రరూపుడగు విరాట్పు

రుషునికొరకు నమస్కారము ఫట్ అనగా, మా విఘ్నముల బోగొట్టుగాక వ్యాహృతిరూపభూర్భువస్సువాధినాథులు నేజపమొనరించు కాలమున విఘ్నములు రాకుండునటుల సర్వదిశలను బన్ధింతురుగాక యని ప్రార్థన.

భా॥ జగత్ప్రేరకాయ హృత్పుణ్డరీకస్థబ్రహ్మస్వరూపాయనమః మన్త్రార్థస్తూక్త ఏవ, అత్రహృదయన్యాస న్యవిరాట్సహిత పఞ్చమూర్తి స్వరూపోపాదానత్వాత్. ఏకత్ర, బ్రహ్మశిరసి ఇతి, అన్యత్రబ్రహ్మత్మనే హృదయాయనమ ఇతి. స్థానవినిమయేన శివకేశవబ్రహ్మేన్ద్ర సూర్యాణాయభేదత్వముక్తంతథా దైవజ్ఞః॥ శ్లో॥ స్వర్గస్యపఞ్చమార్గాస్తు సన్త్యత్రమతకాంక్షిణాంశైవ వైష్ణవబ్రాహ్మేన్ద్ర సౌరవాణీతి తాన్విదుః పఞ్చస్వప్యవిరోధేన యస్సదాస్థే సఏవహి, సర్వపూజ్యోభవేన్నిత్యం సర్వదేవైశ్చపూజ్యతే॥ స్వాహేతి, జలపానం, వషట్, ఇతి అగ్నౌ హుతంహవిర్వషడితినమ్యఘృతంభవేదిత్యర్థః హుమితి ఇంద్రబీజం హుంకారేణసర్వపాపానశ్యభవతీతి భావః, సర్వలోకాన్వా, ఫట్ విఘ్న నివృత్త్యర్థమిదముక్తమిత్యర్థః, దిగ్బన్ధః తదధిపతయః మద్విఘ్నకారణ మార్గాన్బధ్నన్తు ఇతి ప్రార్థనా.

ధ్యాన శ్లోకము.

ముక్తావిద్రుమహేమనీలధవలచ్ఛాయైర్ముఖై
స్త్రీక్షణైః యుక్తామిన్దు నిబద్ధరత్నమకుటాం

తత్త్వార్థవర్ణాత్మికాం । గాయత్రీంవరదాభయా
జ్కుశకశాశ్శుభ్రం కపాలంగదాం। శఙ్ఖంచక్రమ
థారవిన్దయుగళంహస్తైర్వహన్తీంభజే.

తా॥ ముక్తాసమానవర్ణముగల, సన్ధ్యాదేవియు, పగడపుచాయ గల శచీదేవియు, స్వర్ణకాంతిగల లక్ష్మీదేవియు, నీలవర్ణముగల కాళికాదేవియు,. ధవళకాన్తిగల సరస్వతీదేవియు, త్రినేత్రముల ధరించి ప్రకాశించెడు సన్ధ్యాది దేవతలె ముఖములుగాగలిగినట్టియు, చంద్రుడే శిరోభూషణముగా గలిగినట్టియు, చంద్రశిరోభూషణము చెప్పి యుండుటవలన చన్ద్రశేఖరుడే శిరోభూషణముగా గలిగినట్టియు, జ్యోతిస్వరూపమైనట్టియు, వరద-అభయం, అఙ్కుశ - కశాశుభ్రం అను పఞ్చముద్రలు గలిగినట్టియు, కపాలాయుధము, గద, శంఖము చక్రము, పద్మద్వయిమును, హస్తములచే వహించుచున్న గాయత్రీదేవిని గూర్చి సేవించుచున్నాను.

భా॥ ముక్తావిద్రుమేతి॥ ముక్తాముక్తవర్ణాసన్ధ్యేత్యర్థః విద్రుమ వర్ణాశచీ, హేమవర్ణా లక్ష్మీః, నీలవర్ణా, కాళీ, ధవళవర్ణా సరస్వతీ త్యర్థః, ఏతాఏవ పఞ్చముఖాని త్రీక్షణయుక్తాని యేర్యుతాం పఞ్చమూర్త్యాత్మికాంవా, ఇన్దునిబద్ధరత్నమకుటాం, చన్ద్రశిఖేత్యుక్తత్వాచ్చన్ద్రశేఖ రమకుటా మిత్యర్థః, తత్త్వార్థవర్ణాత్మికాం యథార్థవస్త్వాత్మికాం జ్యో తిస్వరూపామిత్యర్థః, వరద, అభయ, అఙ్కుశ, కశా, శుభ్రం, చేతి

చతుర్వింశతిముద్రాయస్యాస్సా వరదాభయాఙ్కుశకశాశుభ్రాం, కాం, కపాలం, గదాం, శంఖం, చక్రం, అరవిన్దయుగళం, హస్తైర్వహన్తీం గాయత్రీంభజే.

ముద్రాః ౨౪.

శ్లో॥ సుముఖం సమ్పుటంచైవ, వితతం విస్తృతం తథా
ద్విముఖం త్రిముఖంచైవ, చతుఃపఞ్చముఖం తథా
షణ్ముఖోధో ముఖంచైవ, వ్యాపకాఞ్జలికం తథా
శకటంయమపాశంచ గ్రథితం సుముఖోన్ముఖం
ప్రలంబముష్టికంచైవ మత్స్యఃకూర్మవరాహకం
సింహాక్రాన్తం మహాక్రాన్తం ముద్గరంపల్లవంతథా
చతుర్వింశతి ముద్రావై గాయత్ర్యాం సుప్రతిష్ఠితాః
ఇతిముద్రాఃప్రకుర్వన్తి వానప్రస్థనివాసినః.

ఈ ముద్రలు బ్రహ్మచారులును గృహస్థులును చేయదగినవని మన్వాది ధర్మశాస్త్రములయం దెచ్చటను జెప్పియుండని కారణము, వలన ముఖ్యాంశములు గావని తోచుచున్నది.

జపః—ఓంతత్సవితుః=ప్రచోదయాత్,

శ్రౌతాచమనంకృత్వా.

ఉత్తరముద్రాః ౮.

శ్లో॥ సురభిజ్ఞాన చక్రేచ యోనిః కూర్మోథపఙ్కజం
లిఙ్గ నిర్యాణముద్రా చేత్యష్టముద్రాః ప్రకీర్తితాః.

వీటి యుపయోగము యోగశాస్త్రమునందు జూడనగు.

ఓం తత్సద్బ్రహ్మార్పణమస్తు.

తా॥ నేనానరించిన జపమంతయు బ్రహ్మార్పణమవుగాక అనగా భగవన్తుడు మాధ్యానమును జేకొని మమ్ముల రక్షించుగాక యని భావము.

స్మృత్వాచమనం కృత్వా.

ప్రాణానాయమ్య ఏవం=ప్రీత్యర్థం సన్ధ్యాఙ్గసూర్యోప స్థానంకరిష్యే.

ప్రాతఃకాల సూర్యోపస్థాన మంత్రము.

మూలమ్. మిత్రస్యచర్షణీధృతః శ్రవో దేవస్యసానసిం
సత్యంచిత్రశ్రవస్తమం । మిత్రోజనాన్యాత
యతిప్రజానన్మిత్రోదాధారపృథివీముతద్యాం,
మిత్రఃకృష్టీరనిమిషాభిచష్టే సత్యాయహవ్యం

ఘృతవద్విధేమ ప్రసమిత్రమర్తో అస్తు ప్రయస్వాన్
యస్త ఆదిత్య శిక్షతి వ్రతేన నహన్యతే నజీయతే,
త్వోతో నైనమగ్ంహో అశ్నోత్యన్తితో నదూరాత్.

తా॥ సర్వజనాధారుడగు స్వయంప్రకాశుని యొక్క విచిత్ర మార్గములు గల కీర్తిని ధ్యానించుచుంటి, ఫలప్రదానశీలుడైనట్టియు, సత్యస్వరూపుడైనట్టియు, అవాఙ్మానసగోచర మహిమగలిగి సర్వోత్కృష్టుడగు పరమాత్మస్వరూపమును ధ్యానించుచున్నాను. ఏజగన్మిత్రుడు సర్వభూతములను తత్తదనుకూలమార్గముల బొందించుచు, దేవ మనుష్యాదుల గుణములను దెలిసికొనుచు సర్వమును ప్రకాశింపజేయు చుండెనో, యాపరాత్పరునిగూర్చి ఆజ్యాది హవిస్సును నిత్యోపాసనాది కర్మలయందు భక్తిపూర్వకముగా నిచ్చుచున్నాము. ఓ భగవంతుడా, నీసమ్బద్ధమైన వ్రతముల నాచరించు మనుష్యుడు తత్తత్ఫలముల బొందును గాక. నీచే రక్షింపబడిన మానవుడు కామాది శత్రువులచే బీడింపబడక రాక్షసాదులచే తిరస్కరింపబడక పాపముల బొందనివాడై యుండును అనగా భగవదాయత్త చిత్తముగలవారినిగూర్చి ఏపాప కర్మలును వెంటజననొల్లవని భావము.

భా॥ మిత్రస్యేతి॥ చర్షణీధృతః [illegible] ప్రజా [illegible] సాంధర్త్రా. తదాధారభూతఇత్యర్థః మిత్రస్య [illegible] మిత్రస్య [illegible] వృష్టిః, వృష్టేరన్నం తతః ప్రజాః. [illegible] ప్రశుతే

శ్చ॥ తస్య, దేవస్య. స్వయంప్రకాశమానస్య, శ్రవః ప్రజాధారత్వే
జన్యంయశః స్తౌమీతిశేషః॥ సానసింసత్యంచిత్రశ్రవస్తమం॥ సానసిం,
ఫలప్రదానశీలం, భక్తరక్షణపరమిత్యర్థః, సత్యంసత్యస్వరూపం,
సత్యంజ్ఞానమనన్తంబ్రహ్మేతిశ్రుతేః, చిత్రశ్రవస్తమం, చిత్రమవాఙ్మన
సగోచరం, శ్రవః కీర్తిర్యస్యసః, చిత్రశ్రవాః, తత్సర్వేషాంమహాన్ చి
త్రశ్రవస్తమః తం, భజామీతిశేషః॥ మిత్రోజనాన్యాతయతిప్రజానన్॥
మిత్రః సర్వభూతేషు, మేద్యతి స్నిహ్యతీతిమిత్రః ప్రజానన్ తత్తద్యు
క్తమార్గాన్విదన్ జనాన్ సర్వభూతానీతిభావః. యాతయతి తత్తత్స్వ
కీయకర్మసునియోజయతి॥ మిత్రః కృష్టీరనిమిషాభిచష్టే॥ తాదృశమి
త్రః కృష్టీః మనుష్యాన్ అనిమిషా. అనిమిషాన్ దేవాంశ్చ, అభిచష్టే
సర్వతః పశ్యతి. సర్వంప్రకాశయతీత్యర్థః॥ సత్యాయహవ్యం ఘృతవ
ద్విధేమ॥ సత్యాయ సత్యస్వరూపాయ ఘృతవత్ ఆజ్యయుక్తం హ
వ్యంచరు విధేమకుర్మః నిత్యోపాసనాదిషు సూర్యాయస్వాహేత్యాదినా
హావిర్దద్మఇత్యర్థః॥ ప్రసమిత్రమర్తోఅస్తు ప్రయస్వాన్ యస్త ఆదిత్య
శిక్షతివ్రతేన॥ హేఆదిత్య, యః, మర్త్యః తే, తవసమ్బన్ధివ్రతేన సన్ధ్యా
వన్దనాదికర్మణా ప్రశిక్షతి యథావిధిచరతీత్యర్థః అనుష్ఠాతుమిచ్ఛతీతి
వా హేమిత్ర సః మర్త్యః యజమానః ప్రయస్వాన్ తత్కర్మఫలాభి
యుక్తో, అస్తు తత్కర్మఫలభాగ్భవత్విత్యర్థః॥ నహన్యతే, నజీయతే
త్వోతోనైనమంహో. అశ్నోత్యన్తితో నదూరాత్॥ త్వోతః త్వా
త్వయోత్యర్థః ఊతః, రక్షితః, జన నహన్యతే కామాన శ్రాన్తేన

నపీడ్యతే, నజీయతే రాక్షసాదిభి ర్నాభిభూయతే, అగ్హాః పాపం అస్తితః సమీపాద్వా దూరాద్వా దేశాత్వసానభా నాశ్నోతి, నవ్యాప్నోతి భగవదాయత్తచిత్తవిరాజ మానస్య పాపవిదూరత్వాత్తంనానుసరన్తీతి భావః॥

మధ్యాహ్నసూర్యోపస్థాన మంత్రము.

మూలమ్. ఆసత్యేన రజసావర్తమానో నివేశయన్నమృతం
మర్త్యఞ్చ। హిరణ్యయేన సవితారథే నా దేవో
యాతి భువనానిపశ్యన్ । ఉద్వయంతమ సస్పరి
పశ్యన్తో జ్యోతిరుత్తమం । ఉదుత్యంజాతవేదసం
దేవం వహన్తికేతవః । దృశేవిశ్వాయసూర్యం।
చిత్రం దేవానాముదగాదనీకం చక్షుర్మిత్రస్య
వరుణస్యాగ్నేః । ఆప్రాద్యావాపృథివీ అన్తరిక్షగ్ం
సూర్యఆత్మాజగతస్తస్థుషశ్చ । తచ్చక్షుర్దేవహితం
పురస్తాచ్ఛుక్రముచ్చరత్ । పశ్యేమశరదశ్శతం జీవే
మశరదశ్శతం నన్దామశరదశ్శతం మోదామశరద
శ్శతం భవామశరదశ్శతం శృణవామశరదశ్శతం
జ్యోక్చసూర్యందృశే యఉదగాన్మహతోర్ణవాద్వి

భ్రాజమాన స్సరిరస్య మధ్యాత్సమావృషభోలోహి
తాక్షస్సూర్యోవిపశ్చిన్మనసాపునాతు.

తా॥ సత్యస్వరూపుడగు సర్వ స్తపనీయ తేజోమణ్డలముతోనుండు భగవన్తుడు, దేవమనుష్యాదులను సృజించి తత్తత్కర్మఫలముల నను భవింపజేయుచు సర్వమునకు ప్రేరకుడై అకుంఠితమహిమచే నంతటను ప్రకాశించుచు సర్వలోకములను జూచుచు భక్తులరక్షించ, వచ్చుచుండునో యట్టి పరమాత్మస్వరూపమును ధ్యానించుచున్నాము. ఇంకను మాయజ్ఞానమును నశింపజేయు సర్వోత్కృష్టమగు స్వయంప్రకాశ మానమగు జ్యోతిస్వరూపమును జూచుచు దేవతాదులగు తేజోవస్తుల మధ్యనుండెడి తేజస్వరూపను గూడ తెలిసికొనుచున్నాము, సర్వోత్కృష్టుడును వేదజనకుడునగు పరమేశ్వరుడు సూర్యమండలమునుండి నిర్గమించుకఠములను కిరణసముదాయముతో భూమణ్డలాది సర్వమండలములను వహించుచుండునో యట్టి పరమాత్మస్వరూపమును జూచుటకు ధ్యానముజేయుచున్నాము. విచిత్రములగు కిరణ సమూహము గలిగినట్టియు, దేవాగ్నివరుణాదులకు గూడ చక్షువగు నేతేజోమణ్డల ముదయించుచున్నదో యామణ్డలమధ్యనుండు పరమాత్మరూ స్థావరజంగమాత్మకుడై సర్వలోకములను స్వప్రకాశముచే దేజరిల్లజేయుచు జగచ్చక్షుసై,భూభ్రూమధ్యాదుల బ్రకాశించు నిర్మలమగు నుత్కృష్టతేజస్సును, నూరువత్సరములు అనగా జీవితకాలము,"శతాయుఃపురుషః"

అని వేదప్రమాణమునుబట్టి చూచుదుముగాక యని ప్రార్థన. నూ
రేండ్లు జీవింతుముగాక. ఎప్పుడును భగవదానన్దమును బొందుదుము
గాక, పుత్రపౌత్రాదులతోఁగూడి సంతోషముగా నుందుముగాక, ఎప్పు
డును సత్కథలనే వినుచుందుముగాక ఇతరులకు సత్కథలనే
బోధించుచుందుముగాక, కామాది శత్రువర్గముచే జయింపబడకుందుము
గాక, పరమాత్మస్వరూపమును జూచుటకై మాకు జ్ఞానేంద్రియము లొసం
గుదువుగాక, ఏపరబ్రహ్మస్వరూపమైనట్టియు, సముద్రజలమువలన, అన
గా సముద్రమునకత్యంతదూరమున యని భావము, అరుణ కిరణ పరి
వృతుడై కామితఫలప్రదుడగు సర్వజ్ఞుడు తేజోమయుడై ప్రకాశించు
చుండెనో యాపరబ్రహ్మస్వరూపము నన్ను వాత్సల్యతతో పాపభీతిని
బోవోలి రక్షించుచు పవిత్రునిజేయుగాక.

భా॥ ఆసత్యేనేతి॥ సత్యేన. సత్యస్వరూపేణ ఆరజసా, రజ్యతేఽ
నేనేతి రజః,రంజకాగె ఆసమన్తాత్ తేన, సర్వానురాగప్రదేన జ్యోతి
ర్మ్రజ్ఞతేన వర్తమానః స్థితస్సన్, అమృతం నాశనరాహిత్యం మర్త్యం
నాశత్వం నివేశయన్ స్థాపయన్, తత్తత్కర్మఫలభాక్త్వం కుర్వన్ని
త్యర్థః॥ "యథాకారీ యథాచారీ తథాభవతీతిశ్రుతేః" అమృతం దేవ
త్వం మర్త్యం మానవత్వం వా సవితా సర్వప్రేరకః హిరణ్మయేన అ
తిసుందరమణీయేన రథేన మనోరథేన అకుణ్ఠిత మహిమ్నా వా ఆ దేవః
ఆసమన్తాత్ప్రకాశమానః భువనాని జగన్తి పశ్యన్ ఆయాతి భక్తపాల

స్మారయేత్యర్థః తముపాస్మహేతిశేషః కించ, వయం తమసస్పరి అ. జ్ఞానస్యోపరిభాగే తదధః కృత్వేత్యర్థః అన్ధకారస్యోపరివా ఉత్తరం సర్వోత్కృష్టంజ్యోతిఃస్వయంప్రకాశమానంఉత్పశ్యన్తస్సన్తః దేవత్రా దేవేషు ప్రకాశవత్సు మధ్యేసూర్యంప్రేరకత్వేనస్థితంఉత్తమం ఉత్కృష్టతమం జ్యోతిః తేజస్స్వరూపం అగన్మ ప్రాప్తాస్మః॥ ఉదుత్యం ఉత్ ఉత్ సర్వోన్నతం "అణోరణీయాన్మహతోమహీయాన్"ఇతి శ్రుతేః యం జాతవేదసం జాతాః వేదాః యస్మాత్సః జాతవేదాః తం పరబ్రహ్మ స్వరూపం సూర్యం ప్రేరకత్వేనస్థితం దేవంప్రతి కేతవః కిరణరూపాః కరావా ఉద్వహన్తి. సర్వం వహన్తి తత్కరకిరణ ప్రకరేణ సర్వం భూమణ్డలాదికం వహతీత్యర్థః దృశేతి॥ విశ్వాయదృశే. సర్వదర్శనార్థం సూర్యం ధ్యాయేతిశేషః. చిత్రం నానావర్ణం కిరణ ప్రకరమిత్యర్థః, చక్షుః జగతః చక్షుర్భూతం మిత్రస్య అహరభిమానినః వరుణస్య, రాత్ర్యభిమానినః, అగ్నేః, తదుభయాభిమానినః దేవానాంచ, చక్షుః అనేనసర్వచక్షురితి భావః, అనీకం, కిరణ జాలం తేజోమండలమిత్యర్థః, ఉదగాత్, ఉదేతి॥ ఆప్రాద్యావాపృథివీత్యాది॥ సూర్యః తన్మండలాన్తర్వర్తీపరమాత్మా జగతః, జంగమస్య తస్థుషః, స్థావరస్య, ఆత్మా ఆత్మస్వరూపోభూత్వేత్యర్థః ద్యావాపృథివీ, అన్తరిక్షంచ. ఆప్రాః, ఆపూరయతి,ప్రకాశరూపేణావృణోతీత్యర్థః సర్వవ్యాపక ఇతి భావః, తచ్చక్షుః దేవహితం ఉపాసకానాం హితం పురస్తాత్ నేత్రాన్తరిదృశ్యమాన ముగ్రేపరిదృశ్యమానంవా, శుక్రం,,

నిర్మలం ఉచ్చరత్, ఉపరివర్తమానం తేజోరూపం శరదశ్శతంపశ్యే మ శతపరిమితివత్సరా ఇత్యర్థః తథావశ్యేమ జీవేమ పురుషాయుష్య పర్యన్తం సఞ్చరామ శరదశ్శతమితి సర్వత్రయోజనీయం నన్దామ ప్రహసన్తం ప్రాప్నవామ, మోదామ, పుత్రపౌత్రాదిభిర్యుతాస్సన్తః, హృష్టాస్స్యామ భవామ, ఏవంస్థాస్స్యామ, శృణవామ, శ్రోత్సంస్పష్టి సత్కథాశ్శృణుయామ, ప్రబ్రవామ, సత్కథా ఏవాన్యేషామపి ప్రబ్రవా మహై సత్ప్రవక్తారస్స్యామ ఇత్యర్థః అజీతాస్స్యామ శత్రుభిర్నాభిభూ య భవామ జ్యోక్చసూర్యందృశే ॥ జ్యోక్, ఉజ్జ్వలం సూర్యందృశే- ద్రష్టుంచ అనేనజ్ఞానేంద్రియ నిరపాయత్వం యాచ్యతే యః మహతః అర్ణవాత్ సరిరస్యమధ్యాత్ మహాసముద్రసలిలమధ్యాత్ విభ్రాజమా నః ఋషభః కామితఫలప్రదః లోహితాక్షః అరుణకిరణప్రకరః విప శ్చిత్ సర్వజ్ఞః ఉదగాత్ ఉదేతి సః సూర్యః మా మాం మనసా వా త్సల్యతయా పునాతు యథాముచ్యేహం సర్వపాపేభ్యో తథా కరుతా దిత్యర్థః.

సాయఙ్కాల సూర్యోపస్థానమన్త్రము.

మూలమ్. ఇమంమేవరుణశ్రుధీహవమద్యాచమృడయత్వా
మవస్యురాచకే తత్వాయామి బ్రహ్మణావన్దమాన
స్తదాశాస్తే యజమానోహవిర్భిః అహేడమా

నోవరుణోహిభోధ్యురుశగ్గసమాన ఆయుఃప్రమోషీః
యచ్చిద్ధితేవిశోయథా ప్రదేవ వరుణవ్రతం మినీమ
సిద్యవిద్యవి యత్కించేదం వరుణదైవ్యేజనేభి
ద్రోహం మనుష్యాశ్చరామసి అచిత్తీయత్తవ
ధర్మాయుయోపి మమాన స్తస్మాదేనసో దేవరీరిషః
కితవాసోయద్రిరిపుర్నదీవియద్వాఘాసత్యముతయ
న్నవిద్మ సర్వాతావిష్యశిధిరేవదేవాథాతే
స్యామరుణప్రియాసః.

తా॥ సర్వలోకవరప్రదాతవగు నోవరుణుడ, వరుణుడనగా స్థావరజంగమాత్మకమగు సర్వప్రపంచమును నావరించి భక్తాభీష్టప్రదుడగు భగవచ్ఛబ్దవాచ్యుడని భావము తాదృశమహిమాధినాథుడవగు నోభగవన్తుడా, నాప్రార్థనల నంగీకరింపుము. అనేకములగు జన్మాద్యవస్థల బొందిన నేను సర్వరక్షకుడవని నిన్నే యాచించుచుంటి గాన నన్ను సర్వకాలములయందు పరమానందయుతునిగా జేయుము, నీవు రక్షించెదవని పవిత్రములగు వేదమన్త్రములతో నమస్కరించుచు శరణాగతుడనైతిని, ముముక్షువులుగూడ వేదమన్త్రములతో నాజ్యాద్యుపకరణోపేతులై నిన్ను ధ్యానించుచుందురు, అనగా అట్టిదృఢశక్తిలేని వాడనైనను నాప్రార్థన నిర్దుష్టమైనదని భావము, కాన నోభగవన్తుడా

శరణాగతుడనగు నన్ను నిరాదరణచేయక నాప్రార్థన నంగీకరించి రక్షించుము. అధికములగు వేదమంత్రములచే స్తుతించదగిన యధిక కీర్తిగల యోభగవన్తుడా, వేదోదితమగు శతపరిమితిగల మాయాయుష్యమును నాశమును బొందించకుము, ఓదేవ! ధ్యానరూపమగు నీయొక్క వ్రతమును మేము ప్రత్యహము నాచరించుచుంటిమి. ఇచట మేమను బహువచనము యజమాన పుత్రపౌత్రాదుల విషయమని దెలిసికొనదగినది. కొందరే కారణమువలన నీధ్యానరూపాత్మకమగు వ్రతమును మరతురో నేనట్లుచేయక సర్వకాలములయందును భవదుపాసనాయత్తచిత్తుడనైయుంటి గాన నన్ను రక్షించుమని తాత్పర్యము. ఓవరుణ తేజోమండల మధ్యవర్తియగు నీయందు నారోపించదగనిదే యకార్యముల నాచరించితిమో. మరియు నీసంబంధమైన ధర్మముల నూయజ్ఞానముచే నేలోపములు గలిగించితిమో వాటివలన మమ్ముల కోపించక దయతో పాలించుము, మేముచేయు కర్మలయందు స్వార్థపరులగునట్టి ఋత్విజులేలోపంబుల చేసియుండిరో యాదోషంబుల మేము గుర్తెరుగము. ఇట్టి మా యజ్ఞానకృత పాపంబుల నశింపజేయుము. ఓ వరుణదేవ మాపాపంబులు నశించినయెడల మేము నీకు ప్రియభక్తులముగాగలము. ఈమంత్రమునందు వృఞ్ ధాతువువలన వచ్చిన వరుణశబ్దము పరమాత్మయొక్క యర్థమును బోధించుచున్నదిగాన సూర్యమణ్డలాన్తర్గతుడగు పరమాత్మనుగూర్చి చెప్పబడినది.

భా॥ ఇమంమేవరుణశ్రుధిహవం॥ వృణోతివరానముంలోకఇతి వరుణః వృఙ్ వరణే సర్వలోకవరప్రదాతేత్యర్థః హేవరుణ మేమదీయం ఇమం హవం ఆహ్వానం శ్రుధి శృణు హేభగవన్ మదీయప్రార్థనామం గీకురుష్వేత్యర్థః॥ అద్యాచమృడయాత్వామవస్యురాచకే॥ అద్యాచ ఇదానీంచదీర్ఘకాలందసః జన్మాద్యవస్థాగతోపీత్యర్థః అవస్యుః రక్షణార్థ్యహం త్వాం ఆచకే యాచే, నాన్యం యాచేత్యర్థః, మృడయ, మాం, సన్తతానన్దయుతంకుర్వీత్యర్థః, తత్వాయామిబ్రహ్మణావన్దమానః॥ తత్. తద్రక్షణార్థం, త్వా, త్వాం, బ్రహ్మణా వేదస్తుతేస్సర్వాధికత్వాత్తదాత్మకంమ స్త్రేణేత్యర్థః.వన్దమానః.నమస్కుర్వన్,యామి, ప్రపద్యే శరణాగతోస్మీత్యర్థః॥ తదాశాస్తే యజమానో హవిర్భిః॥ యజమానః యష్టాసోమయాజ్యపీత్యర్థః హవిర్భిః త్వదనుగ్రహార్థమాజ్యాది కరణభూతైరిత్యర్థః, తత్ మదపేక్షితమేవేతిభావః, ఆశాస్తేప్రార్థతే, అనేనమదీయప్రార్థనానన్తరేత్యర్థః, యజమాన ఇత్యనేన నాహంకాద్యశక్తిమానితిభావః॥ అహేడమానోవరుణేహ బోధ్యురుశగ్ంసమాన ఆయుఃప్రమోషీః॥ హేవరుణ హేభగవన్ త్వమహేడమానః అనాదరమకుర్వన్ శరణాగతవత్సలస్యేనసాఽర్హమితిభావః, ఇహ, అస్మిన్కాలే, బోధి మత్ప్రార్థనాంశ్రుత్వా మామరంరక్షేత్యర్థః, ఉరుశ్రీః, బహుస్తుతైః శంసనీయ. ఉరుశంసః హేఉరుశంస ఉరుకీర్తిమన్ నః అస్మాకం యజమాన పుత్రపౌత్రాద్యపేక్షయాన ఇతి బహుత్వోక్తిః, ఆయుః శతోదితశతపరిమిత్యాయుః మాప్రమోషీః నహాశయ॥ య

చ్ఛిద్ధితే విశోయథాప్రదేవ 'వరుణవ్రతం మినీమసిద్యవిద్యవి॥ హేదేవ
వరుణ తే తవ వ్రవ్రతం ధ్యానరూపాత్మకం బృహద్వ్రతం;ద్యవిద్యవి
ప్రత్యహం మినీమసి స్మరామః విశః కేచిదిత్యర్థః యత్ యస్మాదపి
కారణాదిత్యర్థః, త్వద్వ్రతం ఛిద్దివిమృశ్య స్తీత్యర్థః ఛింద స్తీత్యర్థే
వ్యయమేతత్ నతథాహంతు నదాత్వచ్చరణాగతోస్మీతి భావః॥యత్కిం
చేదం వరుణదైవ్యే జనేభి ద్రోహం మనుష్యాశ్చరామసి అచిత్తీయ
త్తవధర్మాయుయోపి మమాన స్తస్మాదేనసో దేవరీరిషః॥ హేవరుణ
దైవ్యే కాన్తిమణ్డల మధ్యవర్తిని జనేత్వయీత్యర్థః, యత్కించత్ కిం
చిద్వా ఇదమాకార్యకరణమభిద్రోహం మనుష్యాః వయం చరామసి
కుర్మః, కించ, అచిత్తీ అజ్ఞానేన తవత్వత్సంబన్ధి ధర్మాఽధర్మమాచర
ణీయం యుయోపిమ నాశయామః హేదేవ తస్మాదేనసః పాపకర్మణః
నః అస్మాన్ మారీరిషః మాహింసీః భవదుపాసనాత్మక కర్మాఽకరణ
జనితమేనః పరిహృత్యాఽస్మాన్పాలయేత్యర్థః॥ కితవాసోయద్రిరిపుర్న
దీవియద్వాఘాసత్యముతయన్నవిద్మ సర్వాతావిష్య॥ కితవాసః స్వార్థ
నిష్ఠా ధూర్తాః ఋత్విజః యత్ కర్మప్రాధాన్యం రిరిపుః నాశితవన్తః
యద్వా ఉత అపిచ నదివి, స్వర్లోకవిషయే కర్తవ్యంనాకుర్వన్
ఘోరితిపాదపూరణే, అఘం, యత్, తన్నవిద్మ నత్యంతన్నజానీమ
ఇత్యర్థః సర్వాతావిష్యసర్వాణి అజ్ఞానేన కృతానితానిసర్వాణి విష్య
నాశయేత్యర్థః॥ శిథిరేవదేవాధాతేస్యామ వరుణప్రియాసః॥ హేదేవ
శిథిరేవ మత్కృతానిపాపాని శిథిలీభూతానియథా అథ అనన్తరే హేవ

రుణ హేవరప్రదాతః తే, తవ ప్రియానః భక్తజనాఃస్యామ వయమపి ప్రియాశ్శవేమ॥ నను వరుణలింగస్య మన్త్రస్య సూర్యోపస్థానే కుతోయం వినియోగ ఇతి చేత్॥ వారుణీభిరాదిత్యముపస్థాయ ప్రదక్షిణమితి ద్వితీయయాశ్రుత్యా లింగాపేక్షయా ప్రబలయా తల్లింగస్య బాధితత్వాదాదిత్యోపస్థానఏవ మన్త్రోవినియుజ్యతే నతువరుణోపస్థానే ఏతత్సర్వం తృతీయాధ్యాయేవిచారితం, కించ వరుణశబ్దస్య సర్వేశ్వరార్థావబోధకత్వాన్న కాచ్యనుపపత్తిః తథా॥ శ్రుతిరపి "యో దేవానాం నామధా ఏక ఏవతి" సర్వాన్తర్గత పరమాత్మైవేతిబోధ్యం.

ఇది సాయంప్రాతఃకాలములయందు చేయదగినది.

మూలమ్. ఓంనమః ప్రాచ్యైదిశేయాశ్చదేవతా
ఏతస్యాం ప్రతివసన్త్యేతాభ్యశ్చనమః॥
నమోదక్షిణాయైదిశే యాశ్చదేవతా ఏతస్యాం
ప్రతివసన్త్యేతాభ్యశ్చనమః॥ నమః ప్రతీచ్యైదిశే
యాశ్చదేవతాఏతస్యాంప్రతివసన్త్యేతాభ్యశ్చనమః॥
నమఉదీచ్యైదిశే యాశ్చదేవతా ఏతస్యాం
ప్రతివసన్త్యేతాభ్యశ్చ నమః॥ నమ ఊర్ధ్వాయై
దిశేయాశ్చదేవతా ఏతస్యాంప్రతివసన్త్యే

తాభ్యశ్చనమః॥ నమోఽధరాయైదిశే యాశ్చ
దేవతా ఏతస్యాం ప్రతివసన్త్యేతాభ్యశ్చ నమః॥
నమోఽవాన్తరాయైదిశేయాశ్చ దేవతా ఏతస్యాం
ప్రతివసన్త్యేతాభ్యశ్చనమః॥ నమోగఙ్గాయమునయో
ర్మధ్యే యేవసన్తితే మే ప్రసన్నాత్మాన
శ్చిరంజీవితం వర్ధయన్తి నమోగఙ్గాయమున
యోర్మునిభ్యశ్చ నమః సన్ధ్యాయైనమః సావిత్ర్యై
నమః గాయత్ర్యైనమః సరస్వత్యైనమః
సర్వాభ్యోదేవతాభ్యోనమః దేవేభ్యోనమః
ఋషిభ్యోనమః గురుభ్యోనమః పితృభ్యోనమః
కామోకార్షీ న్మన్యురకార్షీన్నమోనమః
పృథివ్యాపస్తేజో వాయురాకాశాత్
ఓం నమోభగవతే వాసుదేవాయ.
యాగ్ సదాసర్వభూతాని చరాణిస్థావరాణిచ
సాయంప్రాతర్నమస్యన్తి సామాసన్ధ్యాఽభిరక్షతు;

తా॥ "ఇది ప్రాతఃకాలమునందును సాయంకాలమునందును దేవతలనమస్కరించెడి మన్త్రము "ఓంకారస్వరూపమగు ప్రాగ్దిగ

ధిష్ఠాన దేవతకొరకు నమస్కారము ఈ తూర్పుదిక్కునందు నేయే దేవతలు గలరో అనగా సానగాదులు వారికొరకు నమస్కారము ఇటువలెనే దక్షిణమున సనాతనాది దేవతలకొరకు నమస్కారము ప్రతీచిదిశయందు సహాభూనాది దేవతలకొరకును ఉత్తరమున ప్రత్నాది దేవతలకొరకును ఊర్ధ్వమున సుపర్ణాది దేవతలకొరకును నమస్కారము నింక భూదేవతలకొరకును దిగన్తరములయందుండు దేవతలకొరకును నమస్కారము గంగాయమునల నడుమనుండి తపఃకర్మాదులచే నిశ్చలాన్తఃకరణ గలవారై మాజీవితముల నభివృద్ధిచేయు మునులకొరకు నమస్కారము సన్ధ్యాదేవికొరకును సావిత్రికొరకును గాయత్రికొరకును సరస్వతికొరకును సమస్తదేవతలకొరకును దేవులకొరకును గోత్రఋషులకొరకును మునులకొరకును గురువులకొరకును మాతాపితృలకొరకును నమస్కారము కామాభిమాన దేవతకొరకును క్రోధాధిష్ఠాన దేవతకొరకును పృథివ్యప్తేజోవాయురాకాశములను పఞ్చభూతములకొరకు నమస్కారము ఓంకారస్వరూపుడైనట్టియు ఉత్పత్తిస్థితిలయాధినాథుడగునట్టియు జగదాధార భూతుడగు వాసుదేవునికొరకు నమస్కారము సన్ధ్యాధిష్ఠానదేవతను గూర్చి సర్వభూతములు నమస్కరించుచున్నవో యా సన్ధ్యాధిష్ఠానదేవత నన్ను రక్షించుగాక మాధ్యాహ్నికసన్ధ్యయందు ఆసత్యేనరజసాయను సూర్యోపస్థానమన్త్రమ్మును జెప్పి సన్ధ్యారాయుపముః అని ప్రారంభించునది.

భా॥ "దిగ్దేవతా నమస్కార మన్త్రోయం సన్ధ్యయోర్భ వేదితి క
ర్తవ్యః॥ మన్త్రార్థస్తు॥ ప్రాచ్యాదిశే నమోస్తు. ఏతస్యాం దిశియాశ్చ
దేవతాః సానగాదయః ప్రతివసన్తి తిష్ఠన్తి ఏతాభ్యశ్చ నమోస్తు ఏతా
వదేకం యజురితి కేచిత్ నమస్కారాదికంసర్వమేకం యజురితి నిరు
క్తాః నమోదక్షిణాయై దిశ ఇత్యాది సర్వం పూర్వవత్ జ్ఞేయం ఏతదన్య
త్సర్వం పూర్వమేవ వ్యాఖ్యాతం॥ కామోకార్షీన్మన్యురకార్షీన్నమః॥
కామః కామాభిమానీ దేవః అకార్షీత్ సర్వంస ఏవ కరోతి నాహం క
రోమీత్యర్థః। తథామన్యురకార్షీత్ నాహమితి॥ ॥తథాశ్రుతిః॥ తత్త్వవి
న్నాహం కరోమీతి పదతత్ఫల మభినందత్తే కుర్వన్నపినకరోతి సవిలి
ప్యతే కించ ॥శ్లో॥ కాయేనమనసాబుద్ధ్యా కేవలైరింద్రియైరపి యోగి
నః కర్మకుర్వన్తి సంగంత్యక్త్వాత్మశుద్ధయే॥ తాదృశ కామాభిమానినో
దేవః తస్మైనమః తథా మన్యవే క్రోధాధిష్ఠానదేవాయనమః తతః పృ
థివ్యప్తేజోవాయురాకాశాత్ పఞ్చభూతేభ్యో భూజలాగ్నిమరుదాకా
శభూతేభ్యో నమః పఞ్చమీవిభక్తిశ్ఛాందసీ అథ వాసుదేవాయనమఃఇతి
ఓం ఓంబ్రహ్మాత్మితివిజానీయాది శ్రుతేః" కించ సర్వం పాప్మానం తరతీతి
[illegible]యన్తేచాస్యకర్మాణి తస్మిన్ దృష్టే పరావరే నమోదతే మోదనీ
యం హిలబ్ధ్వేతి శ్రుతేః తాదృశోంకారవాచ్యోయం భగవాన్॥ భగ
వానిత్యత్ర॥శ్లో॥ ఐశ్వర్యస్య సమగ్రస్యవీర్యస్య యశసశ్శ్రియః జ్ఞానవై
రాగ్యయోశ్చైవషణ్ణాంభగ ఇతిన్మృతః తాదృశ భగోస్యాస్తీతి భగ
వాసుదేవః వస న్త్యస్మిన్ జగన్తీతివాసుః సర్వజగదాధార

భూతఇత్యర్థః సభాసా దేవః తస్మై వాసుదేవాయనమః యామితి॥ యాం సన్ధ్యాధిష్ఠానదేవతాం స్థావరజంగమాత్మకాని సర్వభూతాని ప్రాతర్మాధ్యాహ్న సాయంకాలేషు నమస్యన్తి నమస్కుర్వన్తి సా భగవత్స్వరూపిణీ మా మా మభిరక్షతు అత్ర మాధ్యాహ్నిక సన్ధ్యా వన్దన మనుక్తమపి ఆసత్యేనేతి మాధ్యాహ్నిక సూర్యోపస్థానమన్త్రావి ధి విధానాత్ అతః పునన్త్వితి హారీసఇతిచ మాధ్యాహ్నిక కర్త వ్యతా విధిదర్శనాచ్చ స్మృతికారై రఙ్గీకృతత్వాచ్చ మాధ్యాహ్ని కస్యాప్యపరి త్యాజ్యేతి సర్వం రమణీయం

శ్లో॥ శివాయ విష్ణురూపాయ శివరూపాయ విష్ణవే
శివస్య హృదయం విష్ణు ర్విష్ణోశ్చహృదయగ్ శివః
యథాశివమయో విష్ణురేవం విష్ణుమయశ్శివః
యథా న్తరం నపశ్యామి తథామేస్వస్తిరాయుషి.
నమోబ్రహ్మణ్య దేవాయ గోబ్రాహ్మణహితాయచ
జగద్ధితాయ కృష్ణాయ గోవిన్దాయ నమోనమః.
ఆకాశాత్పతితం తోయం యథాగచ్ఛతి సాగరం
సర్వదేవ నమస్కారః కేశవం ప్రతిగచ్ఛతి.

తా॥ సర్వవ్యాపకుండైన విష్ణుస్వరూపుడును నగు శివునకొరకు నమస్కారము శివుడనగా సజ్జనుల మనస్సులే మహాదేవునియందు

నివసించునో యా మహాదేవుడే శివనామముగలవాడు అటువలెనే శివరూపుడగు విష్ణువుకొరకు నమస్కారము శివునియొక్క హృదయమే విష్ణువు విష్ణుహృదయమే శివుడు అనగా వీరిరువురికి భేదము లేదనుట భేదమున దలచువాడు సూర్యచంద్రులుండుదనుక నరకమును బొందునని శ్రీమహావిష్ణువే నుడివియుండె నేనెటువలె శివకేశవులకు నఖండత్వము జూచుచుంటినో యటువలెనే నాకు చిరస్థాయిగ బ్రహ్మానందప్రాప్తి గలుగుగాక వేదకర్మలాచరించదగిన బ్రహ్మణ్యదేవునికొరకు నమస్కారము గోబ్రాహ్మణులకు హితమైనట్టియు అనగా ఉత్తమాంగోద్భవు లగుటవలనను ఆదియందుద్భవించిన వారగుటవలనను వేదోదికర్మల నాచరించుటవలనను వేదధర్మమునుబట్టి సృష్టిలో బ్రాహ్మణుండధికుడని మనువు జెప్పియుండె వీరియందు ధర్మమునుబట్టి హవిరాద్యుపాదానహేతువగు గోగణమునందును భగవంతుడధికప్రీతిగలవాడని భావము వీరియందేగాక జగన్మిత్రుడును అనగా సాధురక్షకుడును దుష్టుల శిక్షించువాడును శ్రీరామాద్యనేక రూపంబులతో భూమిని పాలించిన వాడునునగు భగవంతునికొరకు నమస్కారము ఆకాశమునుంచి పడిన మేఘోదకంబెటుల సముద్రమునుగూర్చి వెళ్లుచున్నదో యటులనే సమస్తమైనవారు నాచరించిన భక్తిపూర్వకముగు నమస్కారము పరమేశ్వరుని గురించి పొందుచున్నది.

వ్యా॥ శివాయేతి॥ విశ్వం వేవేష్టీతి విష్ణుః సనాతనః తద్రూపాయ
శేరతే సజ్జనమనాంస్యస్మిన్నితి శివః తస్మై నమః శివరూపాయవిష్ణ
వే నమః శివస్య హృదయం స్వాన్తం విష్ణుః విష్ణోర్హృదయంచ శివః య
థా విష్ణుశ్శివమయః తథా శివోఽపి విష్ణుమయః తద్రూప ఇత్యర్థః॥ తత్రైవ విష్ణు
నా స్వయమేవోక్తం॥ శ్లో॥ మత్ప్రియశ్శంకరద్వేషీ మద్వేషీ శంకర
ప్రియః। తావుభౌ నరకం యాతః యావచ్చంద్రదివాకరౌ॥ ఇతి విష్ణువచనా
చ్ఛివకేశవయోరభేదత్వోక్తిః యథా శివకేశవయోరన్తరం న పశ్యామి
తథా మే మమ ఆయుషి జీవితకాలే ఇత్యర్థః స్వస్తి శుభం భవతు సన్త
తం సన్తతప్రాప్తిర్భవత్విత్యర్థః బ్రహ్మణి వేదకర్మణి సాధుః ప్రయోగ్యః బ్రహ్మ
ణ్యః స చాసౌ దేవః బ్రహ్మణ్యదేవః తస్మై నమః గోబ్రాహ్మణేభ్య ఇత్యత్ర
శ్లో॥ ఉత్తమాంగోద్భవాజ్జ్యేష్ఠ్యాద్బ్రాహ్మణః ప్రభురితి మనువచనాత్తేషాం
జన్మప్రభృతి వేదకర్మానుష్ఠానపరవశత్వాత్ ధర్మతో బ్రాహ్మణేభ్యః తద్వే
దకర్మాంగభూత హవిరాద్యుపాదాన కారణత్వాద్గోభ్యో వ్యత్యస్త
హితాయేత్యత్యన్తాదరోక్తిః తథా "పరిత్రాణాయ సాధూనాం వినాశా
య చ దుష్కృతాం। ధర్మసంస్థాపనార్థాయ సంభవామి యుగే యుగే" ఇతి
శ్రీకృష్ణవచనాచ్చ జగద్ధితాయ జగత్స్థిత్యై సాధురక్షణాయేత్యర్థః,
కృష్ణాయ దైత్యాన్ కర్షతీతి కృష్ణః, దుష్టనాశకరాయేత్యర్థః గోవిన్దాయ
గాం విన్దతీతి గోవిన్దః, తస్మై భువనగతాయ శ్రీరామాద్యవతార
రూపాయేత్యర్థః నమః తత్కృతనమస్కారః యథా గచ్ఛతీత్యత ఆహ ఆకా
శాదితి ఆకాశాత్పతితం తోయం మేఘోదకం యథా సాగరం యాతి
తథా సర్వేషామపి దేవానాం కృతనమస్కారః కేశవం ప్రతిగచ్ఛతీత్యర్థః

మూలమ్. ఉత్తమే శిఖరే జాతే భూమ్యాం పర్వతమూర్ధని
బ్రాహ్మణేభ్యోఽభ్యనుజ్ఞాతా గచ్ఛ దేవి యథాసుఖం.

ఇంతవరకే సన్ధ్యావందన కర్మయని యాశయము. ఇందుకు సన్ధ్యాంగభూత గాయత్రీ ప్రస్తావనమే సన్ధ్యాకర్మాంతమని స్మృతి ప్రామాణ్యము.

తా॥ భూలోకమున మేరుపర్వతాగ్రమున నుద్భవించిన శ్రేష్ఠమగు శిఖరనామక గృహమునందు నివసించుటకు త్వదుపాసకులైన ట్టియు బ్రహ్మకులసంభవులగు బ్రాహ్మణుల కభిమతమగు నభిప్రాయము నను గ్రహించి మమ్ముల రక్షించెడి యోతల్లీ! స్వేచ్ఛగా స్వస్థానమునకు వెళ్లుదువుగాక యని ప్రార్థనజేయుచున్నాను.

ఏతత్పర్యంతమేవ సన్ధ్యావందనకర్మేతి "సన్ధ్యాకర్మాంగభూతాయా గాయత్రీ సర్వరూపిణీ । తస్యాః ప్రస్తావనా సంధ్యా త్సన్ధ్యా కర్మేతి సంస్మృత" మితివచనాత్.

భా॥ ఉత్తమేతి॥ భూమ్యాం భూలోకే పర్వతమూర్ధని మేరునామక పర్వతాగ్రే జాతే విద్యమానే ఉత్తమే శ్రేష్ఠే శిఖరే మేరుశిఖరమేవ మన్దిరమిత్యర్థః తత్రస్థాతుమితి శేషః బ్రాహ్మణేభ్యో త్వదుపాసకేభ్యో బ్రహ్మకులసంభూతేభ్యో అభ్యనుజ్ఞాతా త్వదుపాసకాశయ మాదా యేత్యర్థః హే దేవి భగవతి యథాసుఖం యథాకామం ఇచ్ఛ అస్మానను గృహీత్వా యథాసుఖం గచ్ఛేత్యర్థః, ప్రార్థనాయాంలోట్.

మహాలమ్. స్తుతామయా వరదా వేదమాతా ప్రచోదయన్తీ
పవనే ద్విజాతా ఆయుః పృథివ్యాం ద్రవిణం బ్రహ్మ
వర్చసం మహ్యాం దత్వా ప్రయాతుం బ్రహ్మలోకమ్.

తా|| భక్తులకు కోరినవరంబులొసంగునట్టి యీ వేదమాతయగు గాయత్రీదేవి బ్రాహ్మణులను అన్యుల పవిత్రవిషయమై ప్రేరేపించు చున్నదో యీ దేవి నాచే స్తోత్రము చేయబడి నాకి ఆయుష్షును బ్రహ్మ వర్చస్సునిచ్చి బ్రహ్మలోకమునుగూర్చి పోవుటకు ధ్యానించుచుంటి.

భా|| వరదా భక్తకామితఫలప్రదాయినీ యీ వేదమాతా బ్రాహ్మణానితిశేషః ద్విజాతా ద్విజాతాన్ న్యాసమిత్యర్థః ద్వితీయాయాః ప్రథమావిభక్తిర్వ్యాంతసీ పవనే పవిత్రవిషయే ప్రచోదయన్తీ సా దేవి మయాస్తుతాసతి మహ్యం పృథివ్యామిహ బ్రహ్మవర్చసం ద్రవిణం ప్రవర్ధనమిత్యర్థః దత్వా బ్రహ్మలోకం ప్రయాతుం ప్రేరయామీతిశేషః

నమస్త్వనన్తాయ సహస్రమూర్తయే సహస్రపాదాక్షి
శిరోరుబాహవే సహస్రనామ్నే పురుషాయశాశ్వతే
సహస్రకోటీయుగధారిణే నమః

తా|| ఆద్యంతరహితుడగునట్టి నమస్కారము నమస్కారము అనంత వర్తిల్లుట తనకే స్వరూపుడును అనేకపాదములు నేత్రములు

శిరస్సులు చేతులు కలిగినట్టియు అనేక నామములు కలిగినట్టియు అనేక యుగముల ధరించెడి అనగా జగన్నాటక సూత్రధారియని భావము. అట్టి శాశ్వతుడగు విరాట్పురుషునికొరకు నమస్కారము.

వ్యా॥ నమోస్త్వితి॥ అనన్తరూపాయ ఆదిమధ్యాన్తరహితాయ బహురూపాయేత్యర్థః సహస్రకోటి యుగధారిణే నమః కృతయుగాది బహుయుగ జగన్నాటక సూత్రధారిత్యర్థః శిష్టం స్పష్టం భవతి.

మూలమ్. ఇదంద్యావా పృథివీ సత్యమస్తు పితర్మాత
ర్యదిహోపబ్రువేవామ్। భూతందేవానా మవమే
అవోభిః విద్యామేషం వృజనం జీరదానమ్

తా॥ పితృమాతృస్వరూపులగు ద్యులోక భూలోకాధి దేవతలారా మిమ్ముల గూర్చి నే చెప్పెడి యీవాక్యము సత్యముగాక మా రక్షకులలోకూడ దేవతలు మొదలగు సమస్తమైనవాంఛప్రదకుడు రక్షణవిషయమై మీరనునది సత్యముగాక మేమందరము మీయనుగ్రహమువలన పాపవర్జితమై జీవనాధారమగు అన్నమును జ్ఞానరూపమగు విత్తము పొందుదున్నాము.

భా॥ హేపితః హేమాతః పితృమాతృస్వరూప ద్యావా పృథివీ ద్యావా పృథివ్యౌ విశ్వస్యధాత్ర్యౌ యువాం ప్రతి యత్ వచనం ప్రబ్రువే ప్రవీమి ఇహ లోకస్థితియావనం సత్యమస్తు॥

భూతమితి॥ అవోభిః అస్మద్రక్షకైః స్వహదేవానాం త్వదుపాసకానాం సురాది సర్వేషామపీత్యర్థః అవమేరక్షకె సర్వరక్షణవిషయేపీత్యర్థః భూతం భవ్యమితియత్ తద్వచనం సత్యమస్త్వితి కాశ్యార్థః సర్వేవయం భవత్ప్రసాదాత్ ఇషం అన్నం వృజినం పాపవర్జితం వృజివర్జిత చిరదానం జీవన్నదాకారం విద్యాముపలభేమ పాపవర్జిత జీవనోపాయమన్నంచ విద్యాముపలభేమహీత్యర్థః,

శ్లో॥ సర్వవేదేషు యత్పుణ్యం సర్వతీర్థేషు యత్ఫలం
తత్ఫలం పురుషఆప్నోతి స్తుత్వా దేవం జనార్దనమ్

తా॥ జగన్నివాసుండగు పరాత్పరుని ధ్యానించిన పురుషుడు సర్వవేద పారాయణఫలమును సర్వతీర్థయాత్రలవలన గలిగెడి ఫలమును బొందుచున్నాడు.

శ్లో॥ సర్వంసుగమమువరిచ,

స్తుత్వాదేవంజనార్దన మోన్నమఇతి.

శ్లో॥ వాసనా ద్వాసుదేవస్య వాసితం తే జగత్రయం
సర్వభూత నివాసోసి వాసుదేవ నమోస్తుతే

చతుర్దశ భువన పర్యన్తం విరాజమానోద్భవ బ్రాహ్మణాది సర్వేభ్య శ్శుభం భవతు *** ప్రవరాన్విత *** గోత్రః*** శాఖాధ్యాయా *** సూత్రః***అహంభో ఒ భివాదయే

శ్లో॥ కాయేనవాచా మనసేంద్రియైర్వా బుధ్యాత్మనావా ప్రకృతే స్స్వభావాత్ । కరోమి యద్యత్స కలం పర స్మై నారాయణాయేతి సమర్పయామి.

చతుర్దశ భువనపర్యన్తం విరాడ్బ్రహ్మోద్భవ బ్రాహ్మణాది సర్వేభ్య శ్శుభం భవత్వితి ప్రార్థయన్ ఋషిప్రవరాన్విత స్వనామ కీర్తన పురస్సరం సభగవద్భాగవ తానభివాదయేత్॥ చతుర్దశ భువన పర్యన్తమిత్యత్ర కేచిత్ చతుస్సాగర పర్యన్తమితి పునః కేచిత్ సాగరాణాం చతుష్టయత్వ సంఖ్యాయాః సప్తసంఖ్యాయా అపూర్వలక్షణత్వాత్ "సప్తసాగరపర్య" యాః. గాపః యే బ్రాహ్మణాస్సన్తి తేభ్య స్తేభ్యశ్శుభం భవత్వితి మన్యన్తే చతుర్దశభువనపర్యన్తమిత్యత్ర భువనానాం చతుర్దశత్వ నియమత్వాత్తేషామపి సృష్టిస్థితిలయహేతుత్వాత్ తత్రతత్ర వర్తమానబ్రాహ్మణాది సర్వేషామపి శుభం భవత్వితి మత్వా॥ "సర్వ[illegible]" ఇతి న్యాయాద్భగవ న్తమిన్దిరాధవమేవం । ప్రార్థయన్నభివాదయేత్.

నమస్కారవిధి॥

శ్లో॥ నక్షత్రంచతథాభూమిం పితరౌ బ్రాహ్మణానపి
యవీయసోపి వేదజ్ఞా సంధ్యాకాలేభి వాదయేత్॥

శ్లో॥ స్వనామోచ్చార్యస్వామిన్ తే ప్రణమామిదయాంకురు
మద్భాగ్యాల్లబ్ధమేతద్ధి భవద్దర్శనముత్తమం॥

శ్లో॥ మాతరం పితరంచైవ గురుపత్నీం గురుంతథా
స్పర్శేపాదౌతుసద్భక్త్యా ప్రణమేదిష్టసిద్ధయే॥

శ్లో॥ బ్రహ్మణమవరంచాపి సర్వాశ్రమ్యసుపూజయేత్
విద్వాంసశ్చతథాపూజ్యా గురుస్తు పితరాయథా.

శ్లో॥ సహాసనమాసీనం వృద్ధం స్త్రియంవా జ్ఞానినంపటుః
స్వకంవాఽన్యకులంవాపి ప్రణమేదవిచారయన్.

శ్లో॥ శ్రీమద్వేదవచః ప్రపఞ్చవిలద్వేదాన్తవేదీ పరం
ధామాధిష్ఠితమానసోల్లసిత బుచ్ఛాస్త్రైకనామార్థభృ
ల్లక్ష్మీలక్షణభాగ్యభోగ్యగుణలక్ష్యాంబామణీయా తయో
ర్జాతశ్రీరమణైకహృద్ధనుమతాఽకారైతదాభాష్యతా.

శ్లో॥ శ్రీరామఃపరమేశ్వరఃపరదయాయుక్తోహితాయాశ్రితే
కోవాలోపఇతిప్రమోదయుతదీమార్గానుసంచారిణ
స్తన్నామస్మరణేనపాపమపకృత్యైక్యాతదీయంస్వకం
స్థానంయాన్తివునస్సదాఽత్రభజతస్తత్సర్వమేతత్క్షము,

శ్లో॥ యోరామఃపరముక్తిహేతు రతులానన్దాధినాథాయతే
యస్సంసారపయోధిమగ్నజగసంవాసైకనౌకాయతే
యోభక్తామలహృత్సరోరుహలసన్మార్తాండరూపాయతే
సోయంమత్కృతభాష్యలోకకుధరప్రధ్వంసశంబాయతే.

ఇతి శ్రీమద్వ్యలవర్తి ఆంజనేయశాస్త్రిణా
కృతభాష్యాన్ధ్రతాత్పర్యబోధిన్
సమేతం సన్ధ్యావన్దనమ్
సమాప్తమ్.

శ్రీవిశ్వకర్మణేనమః.

సన్ధ్యావన్దనమ్.

శ్లో॥ యస్స్మరే ద్విశ్వకర్మాణం సానగాది యుతం విభుం
సృష్టిస్థిత్యన్తకర్తారం సబాహ్యాభ్యన్తరశ్శుచిః

ఓం కేశవాయస్వాహా ఓం నారాయణాయస్వాహా ఓం మాధవాయస్వాహా ఓం గోవిందాయనమః విష్ణవేనమః మధుసూదనాయనమః త్రివిక్రమాయనమః వామనాయనమః శ్రీధరాయనమః హృషీకేశాయనమః పద్మనాభాయనమః దామోదరాయనమః సఙ్కర్షణాయనమః వాసుదేవాయనమః ప్రద్యుమ్నాయనమః అనిరుద్ధాయనమః పురుషోత్తమాయనమః అధోక్షజాయనమః నారసింహాయనమః అచ్యుతాయనమః జనార్దనాయనమః ఉపేన్ద్రాయనమః హరయేనమః ఓం శ్రీకృష్ణాయనమః.

సన్ధ్యాచమనంకృత్వా.

ఉత్తిష్ఠన్తు భూతపిశాచా ఏతే భూమిభారకాః
ఏతేషా మవిరోధేన బ్రహ్మకర్మ సమారభే॥

ప్రాణాయామము.

ఓమ్భూః ఓమ్భువః ఓగ్ సువః ఓమ్మహః ఓమ్జనః ఓమ్తపః ఓగ్సత్యం ఓమ్తత్సవితుర్వరేణ్యం భర్గోదేవస్యధీమహి ధియోయోనః ప్రచోదయాత్ ఓమాపోజ్యోతిరసోమృతం బ్రహ్మభూర్భువస్సువరోమ్.

సంకల్పము.

మమోపాత్తదురితక్షయద్వారా శ్రీపరమేశ్వర ముద్దిశ్య శ్రీపరమేశ్వర ప్రీత్యర్థం శ్రీవిరాడ్విశ్వేశ్వరస్యాజ్ఞయా ప్రవర్తమానస్యాద్య బ్రహ్మణః ద్వితీయప్రహరార్ధే వైవస్వతమన్వంతరే కలియుగే ప్రథమపాదే జంబూద్వీపే మేరోర్దక్షిణదిగ్భాగే శ్రీశైలస్య ఈశాన్యప్రదేశే * * మధ్యదేశే సమస్తదేవతా బ్రాహ్మణ సన్నిధౌ అస్మిన్ వర్తమానవ్యావహారిక చాంద్రమానేన సంవత్సరే * * అయనే * * ఋతౌ * * మాసే * * పక్షే * * తిథౌ * * వాసరే * * శుభనక్షత్రే శుభయోగ శుభకరణ ఏవంగుణవిశేషణ విశిష్టాయాం శుభతిథౌ శ్రీపరమేశ్వరముద్దిశ్య శ్రీపరమేశ్వర ప్రీత్యర్థం * * సంధ్యాముపాసిష్యే.

మార్జనమన్త్రము.

ఆపోహిష్ఠామయోభువస్తానఊర్జేదధాతన మహేరణా యచక్షసే యోవశ్శివతమోరసస్తస్యభాజయతేహనః ఉశతీరివ మాతరః తస్మా అరంగమామవోయస్యక్షయాయజిన్వథ ఆపో జనయథాచనః

ప్రాతఃకాల జలప్రాశన మన్త్రము,

సూర్యశ్చమామన్యుశ్చ మన్యుపతయశ్చమన్యుకృతేభ్యః పాపేభ్యోరక్షన్తామ్ యద్రాత్ర్యాపాపమకార్షం మనసావాచా హస్తాభ్యాం పద్భ్యాముదరేణ శిశ్నా రాత్రిస్తదవలుమ్పతు య త్కించదురితంమయి ఇదమహం మామమృతయోనౌ సూర్యే జ్యోతిషిజుహోమిస్వాహా.

మధ్యాహ్నకాల జలప్రాశన మన్త్రము.

ఆపఃపునన్తుపృథివీం పృథివీపూతాపునాతుమాం పునన్తు బ్రహ్మణస్పతి ర్బ్రహ్మపూతా పునాతుమాం యదుచ్ఛిష్టమభో జ్యంయద్వాదుశ్చరితంమమ సర్వం పునన్తుమామాపో ఽసతాంచ ప్రతిగ్రహగ్ స్వాహా॥

సాయంకాల జలప్రాశన మన్త్రము.

అగ్నిశ్చమామన్యుశ్చ మన్యుపతయశ్చ మన్యుకృతేభ్యః పాపేభ్యో రక్షన్తామ్ । యదహ్నాపాప మకార్షం మనసా వాచా హస్తాభ్యాం । పద్భ్యాముదరేణశిశ్నా । అహ స్తదవలుమ్పతు। యత్కించదురితంమయి ఇదమహమామమృతయోనౌ సత్యేజ్యో తిషిజుహోమిస్వాహా॥

పునఃమార్జన మన్త్రము.

దధిక్రావ్ణ్ణోఅకారిషం జిష్ణోరశ్వస్యవాజినఃసురభినోము ఖాకరత్ప్రణఆయూగ్ంషితారిషత్.

హిరణ్యవర్ణాశ్శుచయః పావకా యాసు జాతః కశ్యపో యాస్విన్ద్రః । అగ్నింయాగర్భందధిరే విరూపా స్తానఆపశ్శగ్ంస్యో నాభవన్తు.

యాసాగ్ంరాజా వరుణోయాతిమధ్యేసత్యానృతే అవప శ్యన్జనానామ్।మధుశ్చుతశ్శుచయోయాః పావకాస్తానఆప శ్శగ్ంస్యోనాభవన్తు॥

యసాందేవాదివిశృణ్వన్తి భక్షంయా అన్తరిక్షే బహుధా భవన్తి యాః పృథివీం పయసోన్దన్తి శుక్రాస్తాన ఆపశ్శగ్ం స్యోనాభవన్తు.

శివేనమాచక్షుషా పశ్యతాఽపశ్శివయా తనువోపస్పృశత త్వచంమేసర్వాగ్ం అగ్నీగ్ం రప్సుషదోహువేవో మయి వర్చోబలమోజో నిధత్త॥

పాపవిమోచన మన్త్రము,

ద్రుపదా దివ ముఞ్చతు । ద్రుపదా దివే న్ముముచానః। స్విన్నస్స్నాత్వీ మలాదివ। పూతం పవిత్రేణేవాజ్యం। ఆపశ్శున్ధన్తు మైనసః॥

యని పాపనిర్గమముకొరకు దక్షిణహస్తముతో కొంచము జలము నాసికాగ్రమువరకునెత్తి వామభాగమున విడచి నాజలమును జూడక యుండునది,

అర్ఘ్యప్రదాన సంకల్పము,

ఆచమ్య ప్రాణానాయమ్య ఏవం=శ్రీత్యర్థం=సన్ధ్యాంగార్ఘ్య ప్రదానాని కరిష్యే.

సాయం ప్రాతరర్ఘ్యప్రదాన మన్త్రము.

ఓంభూర్భువ స్సువః । ఓంతత్సవితు ర్వరేణ్యం భర్గోదే వస్యధీమహి । ధియోయోనః ప్రచోదయాత్ ॥

ప్రదక్షిణ మన్త్రము.

ఉద్యన్త మస్తంయన్త మాదిత్య మభిధ్యాయ న్కుర్వ న్బ్రాహ్మణో విద్వా న్సకలం భద్ర మశ్నుతేఽసావాదిత్యో బ్రహ్మేతి బ్రహ్మైవసన్ బ్రహ్మాప్యేతి యఏవం వేద॥

కాలాతిక్రమణ ప్రాయశ్చిత్త మన్త్రము.

ఆచమ్య ప్రాణానాయమ్య ఏవం॥ ప్రీత్యర్థం కాలాతీతవిశుద్ధ్యర్థం చతురార్ఘ్య ప్రదానం కరిష్యే॥

ఓమ్భూః * * * ప్రచోదయాత్

మధ్యాహ్నికార్ఘ్య ప్రదాన మంత్రము.

ఆచమ్య ప్రాణానాయమ్య సంకల్ప్య.

హంసశ్శుచిష ద్వసురంతరిక్ష సద్ధోతా వేదిష దతిథి ర్దురోణసత్ । నృష ద్వరసదృతసద్వ్యోమసదబ్జా గోజా ఋతజా అద్రిజా ఋతంబృహత్.

ఓమ్భూః * * * ప్రచోదయాత్ ఏవం త్రిః

ఆచమ్య

ప్రాతస్సంధ్యాతర్పణము.

సన్ధ్యాంతర్పయామి, సావిత్రీంతర్పయామి, బ్రాహ్మీం తర్పయామి. నిమృజీం తర్పయామి.

మాధ్యాహ్నిక తర్పణము.

సన్ధ్యాంతర్పయామి, సావిత్రీంతర్పయామి, రౌద్రీం తర్పయామి, నిమృజీం తర్పయామి.

సాయంకాల తర్పణము.

సన్ధ్యాం తర్పయామి, సరస్వతీంతర్పయామి, వైష్ణవీం తర్పయామి, నిమృజీం తర్పయామి,

ఆచమ్య.

గాయత్రీ ప్రార్థనమంత్రము.

ఆయాతు వరదా దేవీ అక్షరం బ్రహ్మసమ్మితం । గాయత్రీం ఛన్దసాం మాతేదం బ్రహ్మజుషస్వ మే యదహ్నాత్ కురుతే పాపం తదహ్నాత్ ప్రతిముచ్యతే యద్రాత్రియాత్ కు

రు తేపాపం తద్రాత్రియాత్ ప్రతిముచ్యతే । సర్వవర్ణే మహా దేవీ సంధ్యా విద్యే సరస్వతి ఓజోసి సహోసి బలమసి భ్రాజోసి దేవానాం ధామనామాసి విశ్వమసి విశ్వాయుః సర్వాసి సర్వాయు రభిభూరోం గాయత్రీ మావాహయామి సావిత్రీ మావాహయామి సరస్వతీమావాహయామి ఛన్దఋషీనావాహయామి శ్రియ మావాహయామి, గాయత్ర్యా గాయత్రీ ఛన్దో విశ్వామిత్రఋషి స్సవితాదేవ తాఽగ్నిర్ముఖం బ్రహ్మశిరో విష్ణు ర్హృదయగ్ రుద్రశ్శిఖా, పృథివీ యోనిః, ప్రాణాపానవ్యానోదానసమానా సప్రాణా శ్వేతవర్ణాసాఙ్ఖ్యాయనగోత్రా గాయత్రీ చతుర్విగ్ శత్యక్షరా త్రిపదా షట్కుక్షిః పఞ్చశీర్షోపనయనే వినియోగః.

ప్రాణాయామం కృత్వా.

ఓమ్ తత్సవితుర్వరేణ్యగ్ స్వాహా భర్గో దేవస్య ధీమహి స్వాహా ధియో యోనః ప్రచోదయాత్స్వాహా. ఆపోః

ప్రాణాయామ్యాదివంగుణాత్ప్రీత్యర్థం అష్టోత్తరశతవార యథాశక్తి గాయత్రీమంత్రజపం కరిష్యే.

కరన్యాసము.

తత్సవితురఙ్గుష్ఠాభ్యాంనమః, వరేణ్యాంతర్జనీభ్యాం నమః, భర్గోదేవస్య మధ్యమాభ్యాం నమః, ధీమహీంఅనామికాభ్యాం నమః, ధియోయోనః కనిష్ఠికాభ్యాం నమః ప్రచోదయాత్కరతలకరపృష్ఠాభ్యాంనమః.

హృదయన్యాసము.

తత్సవితుర్బ్రహ్మాత్మనె హృదయాయనమః వరేణ్యంవిష్ణ్వాత్మనె శిరసేస్వాహా। భర్గోదేవస్య రుద్రాత్మనె శిఖాయైవషట్, ధీమహింవత్యాత్మనేశ్రోత్రాయ కవచాయ హుం ధియోయోనః జ్ఞానాత్మనే నేత్రాభ్యాంవషట్ ప్రచోదయాత్సర్వాత్మనే స్త్రాయఫట్. భూర్భువస్సువరోమితి దిగ్బన్ధః.

ధ్యానశ్లోకము,

ముక్తావిద్రుమ హేమనీలధవలచ్ఛాయైర్ముఖైస్త్రీక్షణైః యుక్తామిన్దు నిబద్ధరత్నమకుటాంతత్వార్థవర్ణాత్మికాం।గాయత్రీం వరదాభయాఙ్కుశకశాశుభ్రం కపాలంగదాం। శఙ్ఖంచక్రమథారవిన్దయుగళంహస్తైర్వహంతీంభజే.

గాయత్రీమంత్రజపము.

ఓమ్తత్సవితుర్వరేణ్యాం భర్గో దేవస్య ధీమహి ధియో యోనః ప్రచోదయాత్.

శ్రౌతాచమనంకృత్వా.

ఓమ్ తత్సద్బ్రహ్మార్పణమస్తు

స్మృత్యాచమనంకృత్వా.

ప్రాణాయమ్యైవం=ప్రీత్యర్థం సన్ధ్యాఙ్గసూర్యోపస్థానంకరిష్యే.

ప్రాతఃకాల సూర్యోపస్థానమంత్రము.

మిత్రస్యచర్షణీధృతః శ్రవో దేవస్యసానసిం సత్యంచిత్రశ్రవస్తమం । మిత్రోజనాన్యాతయతిప్రజానన్మిత్రోదాధారపృథివీముతద్యాం, మిత్రఃకృష్టీరనిమిషాభిచష్టే సత్యాయహవ్యం ఘృతవద్విధేమ ప్రసమిత్రమర్తో అస్తుప్రయస్వాన్యస్త ఆదిత్య శిక్షతివ్రతేన నహన్యతే నజీయతే త్వోతో నైనమంహో అశ్నోత్యన్తితో నదూరాత్

మధ్యాహ్నికసూర్యోపస్థాన మంత్రము.

ఆసత్యేన రజసావర్తమానో నివేశయన్నమృతం మర్త్య
ఞ్చ। హిరణ్యయేన సవితా రథేనా దేవోయాతి భువనానివశ్యన్
ఉద్వయం తమస స్పరి పశ్యన్తో జ్యోతిరుత్తమం । దేవం
దేవత్రా సూర్య మగన్మజ్యోతిరుత్తమం ఉదుత్యంజాతవేద
సం దేవం వహన్తి కేతవః । దృశే విశ్వాయ సూర్యం। చిత్రం
దేవానాముదగాదనీకం చక్షుర్మిత్రస్య వరుణస్యాగ్నేః । ఆప్రా
ద్యావాపృథివి అన్తరిక్షగ్ం సూర్యఆత్మాజగత స్తస్థుషశ్చ।తచ్చ
క్షుర్దేవహితం పురస్తాచ్ఛుక్రముచ్చరత్ । పశ్యేమశరదశ్శతం జీ
వేమశరదశ్శతం నన్దామశరదశ్శతం మోదామశరదశ్శతం భవా
మశరదశ్శతం శృణవామశరదశ్శతంజ్యోక్చసూర్యందృశేయఉద
గాన్మహతోర్ణవాద్విభ్రాజమాన స్సరిరస్య మధ్యాత్సమావృష
భోలోహితాక్షస్సూర్యోవిపశ్చిన్మనసాపునాతు.

సాయంకాల సూర్యోపస్థాన మన్త్రము.

ఇమంమేవరుణశ్రుధీహవమద్యాచమృడయత్వా మవస్యు
రాచకే తత్త్వాయామి బ్రహ్మణావన్దమాన స్తదాశా స్తే యజ
మానోహవిర్భిః అహేడమానోవరుణే హబోధ్యురుశగ్ంసమాన

ఆయుఃప్రమోషీః యచ్చిద్ధి తే విశో యథా ప్ర దేవ వరుణ వ్రతం మినీ
మసి ద్యవిద్యవి యత్కిఞ్చేదం వరుణ దైవ్యే జనేఽభిద్రోహం మను
ష్యాశ్చరామసి అచిత్తీ యత్తవ ధర్మాయుయోపిమ మానస్తస్మా
దేనసో దేవరీరిషః కితవాసో యద్రిరిపుర్న దీవి యద్వాఘా సత్యము
త యన్న విద్మ సర్వాతావిష్యశిథిరేవ దేవా థా తే స్యామ వరుణ
ప్రియాసః.

దిగ్దేవతాది నమస్కారము.

ఓంనమః ప్రాచ్యై దిశే యాశ్చ దేవతా ఏతస్యాం ప్రతివస
న్త్యేతాభ్యశ్చ నమః॥ నమో దక్షిణాయై దిశే యాశ్చ దేవతా ఏత
స్యాం ప్రతివసన్త్యేతాభ్యశ్చ నమః॥ నమః ప్రతీచ్యై దిశే యాశ్చ
దేవతా ఏతస్యాం ప్రతివసన్త్యేతాభ్యశ్చ నమః॥ నమ ఉదీచ్యై దిశే
యాశ్చ దేవతా ఏతస్యాం ప్రతివసన్త్యేతాభ్యశ్చ నమః॥ నమ ఊ
ర్ధ్వాయై దిశే యాశ్చ దేవతా ఏతస్యాం ప్రతివసన్త్యేతాభ్యశ్చ నమః॥
నమోఽధరాయై దిశే యాశ్చ దేవతా ఏతస్యాం ప్రతివసన్త్యేతా
భ్యశ్చ నమః॥ నమోఽవాన్తరాయై దిశే యాశ్చ దేవతా ఏతస్యాం
ప్రతివసన్త్యేతాభ్యశ్చ నమః॥ నమో గఙ్గా యమునయోర్మధ్యే

యేవసన్తితే మేప్రసన్నాత్మానశ్చిరంజీవితం వర్ధయన్తి నమోగఙ్గాయమునయోర్మునిభ్యశ్చనమః సన్ధ్యాయైనమః సావిత్ర్యైనమః గాయత్ర్యైనమః సరస్వత్యైనమః సర్వాభ్యోదేవతాభ్యోనమః దేవేభ్యోనమః ఋషిభ్యోనమః గురుభ్యోనమః పితృభ్యోనమఃకామోఽకార్షీన్మన్యురకార్షీన్నమోనమః

ఈశ్వర ధ్యానము,

పృథివ్యాపస్తేజోవాయురాకాశాత్ ఓం నమోభగవతే వాసుదేవాయ.

యాఃసదాసర్వభూతాని చరాణిస్థావరాణిచ సాయం ప్రాతర్నమస్యన్తి సా మాసన్ధ్యాఽభిరక్షతు.

శివకేశవాభేదస్మరణము.

శ్లో॥ శివాయ విష్ణురూపాయ శివరూపాయ విష్ణవే
శివస్య హృదయం విష్ణు ర్విష్ణోశ్చహృదయగ్ం శివః
యథాశివమయో విష్ణురేవం విష్ణుమయశ్శివః
యథాన్తరం నపశ్యామి తథా మేస్వస్తిరాయుషి.

నమోబ్రహ్మణ్య దేవాయ గోబ్రాహ్మణ హితాయచ
జగద్ధితాయ కృష్ణాయ గోవిన్దాయ నమోనమః.
ఆకాశాత్పతితం తోయం యథాగచ్ఛతి సాగరం
సర్వదేవ నమస్కారః కేశవం ప్రతిగచ్ఛతి.

గాయత్రీ ప్రస్థాన మన్త్రము.

ఉత్తమే శిఖరేజాతే భూమ్యాం పర్వతమూర్ధని బ్రాహ్మణేభ్యోభ్యనుజ్ఞాతా గచ్ఛ దేవి యథాసుఖం స్తుతా మయావరదా వేదమాతా ప్రచోదయన్తీ పవనే ద్విజాతా ఆయుః పృథివ్యాం ద్రవిణం బ్రహ్మవర్చసం మహ్యం దత్వా ప్రయాతుం బ్రహ్మలోకమ్.

భగవద్ధ్యానము.

నమోస్త్వనన్తాయ సహస్రమూర్తయే సహస్రపాదాక్షి శిరోరుబాహవే । సహస్రనామ్నే పురుషాయ శాశ్వతే సహస్రకోటీ యుగధారిణేనమః

భూమ్యాకాశాభివందనము.

ఇదంద్యావా పృథివీ సత్యమస్తు పితర్మాతర్యదిహోపబ్రువేవామ్ భూతం దేవానా మవమే అవోభిః విద్యామేషం వృజనం జీరదానమ్.

ఈశ్వరప్రార్థన.

స్తుత్వా దేవంజనార్దన మోన్న మత్యతి.

శ్లో॥ వాసనాద్వాసుదేవస్య వాసితం తే జగత్రయం సర్వ భూత నివాసోసి వాసుదేవ నమోస్తుతే

శుభ చింతన.

చతుర్దశ భువనపర్యన్తం విరాణ్ముఖోద్భవ బ్రాహ్మణాది సర్వేభ్యశ్శుభం భవతు *** ప్రవరాన్విత *** గోత్రః *** శాఖాధ్యాయీ *** సూత్రః *** అహంభోఽభివాదయే

భగవదర్పణం.

శ్లో॥ కాయేనవాచా మనసేంద్రియైర్వా బుధ్యాత్మనావా ప్రకృతే స్స్వభావాత్। కరోమి యద్యత్సకలం పరస్మై నారాయణాయేతి సమర్పయామి.

ఇతి

సన్ధ్యావన్దనమ్

సంపూర్ణమ్.

శుద్ధపత్రమ్.

పుట.	పఙ్క్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
2	3	తాకాను	తాను
11	16	పాక్షేయా	పాఙ్క్తేయా
12	1	క్షేయు	ఙ్క్తేయు
25	9		జనార్దనాయనమః
,,	16	వః	వః
31	20	అపః	ఆపః
32	5	మస్వ్వి	మస్త్వ్వి
,,	18	వృద్దించు	వృద్ధిబొందించు
34	4	రేషో	రేఫో
,,	10	ఆన్తై	అన్తై
36	19	మర్ద్యాః	మర్ధాః
38	15	చర్త	చర
39	12	ద్వాడీ	ద్వాది
,,	14	ఆజ్యాం	ఆజ్యం

,,	17	వేదిప్ప	వేదిప
41	16	అచమ్యా	ఆచమ్యా
42	2	మ్మ్రకతి	మత్రిక
,,	9	జోతి	జ్యోతి
,,	12	నీంచు	నించు
43	5	వ_త్తి	వే_త్తి
,,	8	రి్రతి	రితి
45	5	మె మృ	మే
46	8	ఋష	ఋషి
48	2	ర్వ్యగ	ర్వ్య
58	6	సుముఖో	సముఖో
62	17	వాకడ్వి	వాడ్వి

N. B :—యిందచ్చటచ్చట దొరలియున్న స్ఖాలిత్యములను చదువరులే యనుగ్రహించి దిద్దుకొని జదువుకొనఁ బ్రార్థన. భాష్యమునందుగల మాత్రావ్యత్యయముల ద్వితీయముద్రణమున సవరించుకొనెదము గాన చదువరులు మన్నింప ప్రార్థితులు.

ప్రకటన !

ఇలకు సిద్ధముగనున్న గ్రంథములు.

సంధ్యావందనము.—బ్ర॥ యలవర్తి ఆంజనేయ శాస్త్రిగారిచే వ్రాయబడిన భాష్యతాత్పర్య సహితము ... ... రు 0-8-0

విశ్వబ్రహ్మోపనిషత్ :—ఇందు విశ్వబ్రాహ్మణుల 125 గోత్రములు ప్రవరలు గలవు. రు 0-6-0

విఘ్నేశ్వర పూజా, పుణ్యాహవాచనం, అన్నప్రాశనం, నామకరణం. రు 0-2-0

ముద్రణమందున్న గ్రంథములు.

విశ్వకర్మపూజా విధానము :—సహస్రనామ సహితము

శ్రీకృష్ణమానసపూజా :—తాత్పర్యసహితము.

గ్రంథకర్త మధ్వశ్రీ నందగిరి వేంకటప్పారావు పంతులవారు.

వలయువారలు :—

యస్. వి. రామాచార్యులు,
అమృతలూరు, తెనాలితాలూకా.

(అగ్రి ప్రాకరణశెను.)

10767